

GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDAKİ SURIYELİLERİN TRABZON İLİNE ADAPTASYONU

Esra Nur NALCI*

Öz

Son yıllarda Suriye’de yaşanan iç savaş sebebiyle Suriye’den Türkiye’ye yoğun bir göç yaşanmaktadır. Başlangıçta misafir olarak görülmeleri, Suriyelilere yönelik etkili bir projenin ortaya koyulmasını geciktirmiştir fakat kalıcılık meselesi her gün daha fazla önem kazanan bir konu olmaktadır. Yerel halkın algı ve tutumlarını ortaya koyan araştırmaların çokluğuna karşın bu araştırmada Suriyeliler ile görüşme sağlanmıştır.

Araştırmanın amaçları, edinilen bulgulardan hareketle Trabzon’daki Suriyeliler için önceliğe sahip olan çekici ve itici faktörlere ulaşmak ile geçici koruma statüsünde bulunan Suriyelilerin mevcut durumlarını ve karşılaştıkları zorlukları analiz etmektir.

Araştırmada yorumsamacı yaklaşımdan yola çıkılarak nitel araştırma yöntemi kullanılmakta ve veriyi elde etme sürecinde mülakat tekniğine başvurulmaktadır. Araştırmanın evrenini geçici koruma statüsünde bulunan ve Trabzon’da yaşayan 3.011 Suriyeli; örneklemini ise basit rastgele örneklemeyle seçilen 10 Suriyeli oluşturmaktadır.

Araştırma, Everett S. Lee’nin itme-çekme kuramına dayandırılmaktadır ve Trabzon’u çekici kılan başlıca iki faktör; dini benzerlikler ve katılımcıların Trabzon’da kendilerini güvende hissetmeleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Geçici Koruma, Göç, Suriyeliler, Trabzon.

ADAPTATION TO TRABZON OF SYRIANS UNDER TEMPORARY PROTECTION STATUS

Abstract

In recent years due to the civil war in Syria, from Syria to Turkey is experiencing an intense migration. They were initially accepted as guests, projects for Syrians were delayed but the issue of permanence is becoming more and more important every day. In this study, due to the intensity of the studies that reveal the perception and attitudes of the local people, interviews were made with the Syrians.

The goals of this study is to determine the driving and attractive factors that are effective in this process and to analyze the current situation of those granted temporary protection status as well as the challenges they faced. Qualitative research method based on interpretive approach was used in the study and In the process of obtaining the data, the interview technique is used. The population of the study consists of 3,011 Syrians living in Trabzon who have temporary protection status; The study sample consists of 10 Syrians selected by simple random sampling.

The study is based on Everett S. Lee's push-pull theory and Two main factors that make Trabzon attractive; religious similarities and participants feel themselves safe in Trabzon.

Keywords: Temporary protection, Migration, Syrians, Trabzon.

Atf Bilgisi: NALCI, E., “Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Trabzon İline Adaptasyonu”, İMGELEM, 3 (5): 377-412.

Citation Information: NALCI, E., “Adaptation To Trabzon Of Syrians Under Temporary Protection Status”, İMGELEM, 3 (5): 377-412.

* Sosyolog, Trabzon/TÜRKİYE, ORCID NO: 0000-0002-3899-7139, E-posta: esranurnalci@gmail.com

Araştırma Makalesi/Research Article.

Başvuru/Received: 25.11.2019.

Kabul/Accepted: 18.11.2019.

1. GİRİŞ

Arap Baharı olarak adlandırılan süreç sonrasında çatışmaların artması ve şiddetlenmesi ile ülkemize komşu olan Suriye’de çatışmalar iç savaşa dönüşmüştür. Suriye’de yaşanan iç savaş ortamından dolayı Suriyeliler yer değiştirmek ve komşu ülkelere sığınmak zorunda kalmıştır. Bu süreçte Türkiye, iç savaştan etkilenen Suriye vatandaşları için açık kapı politikası izlemiştir. Gerek Suriye sınırları içerisinde gerek Türkiye sınırları içerisinde geçici barınma merkezleri açılarak Suriyelilere kucak açılmıştır.

Tarih boyunca birçok göç dalgasına tanıklık etmiş Türkiye’ye, Suriye’deki iç savaştan dolayı Mart 2011 tarihinden itibaren Suriye’den yoğun bir göç hareketi yaşanmaktadır. Gelen Suriyeli sayısının çok fazla artması ile Türkiye ülkelerine geri dönemeyen bu kişileri, acil ve geçici koruma sağlamak amacıyla “geçici koruma” altına almıştır. T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün 06.12.2018 tarihli verilerine göre geçici koruma kapsamında Türkiye’de 3.611.834, Trabzon’da 3.014 Suriyeli yaşamaktadır. Bu kişilerin 3.467.798’i barınma merkezlerinde kalmamakta ve şehirlerdeki yerel halklarla birlikte yaşamaktadır. Suriyelilerin kalıcılık meselesi de göz önünde bulundurulduğunda Suriyeliler için kalıcı çözümlerin üretilmesi bir zorunluluk haline gelmektedir. Bu kapsamda en sık karşılaşılan çözüm önerisi kente adaptasyondur.

Suriyelilerin kente adaptasyonlarının sağlanamaması ya da geç sağlanması durumunda, yaşadıkları belirsizliğin de etkisiyle gelecek beklentileri olumsuz olarak etkilenmektedir. Suriyelilerin geleceğe karşı olumsuz bakış açısı psikolojik, toplumsal vb. birçok sorunu da beraberinde getirmektedir.

Trabzon’un sınır il olmamasından ve Trabzon’daki Suriyeli sayısının sınır illerdeki sayıya oranla daha az olmasından dolayı Trabzon ilindeki Suriyeliler göz ardı edilmektedir. Bu nedenden hareketle bu çalışmada, Suriyelilerin kente adaptasyonu Trabzon özelinde ele alınmaktadır. Halkın bakış açısını ortaya koyan araştırmaların yoğunluğu göz önünde bulundurulduğunda bu araştırma, Suriyelilerin bakış açısını ortaya koyarak literatüre katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Trabzon özelindeki Suriyelilere dair detaylı bilgi elde etmek amacıyla yorumsamacı yaklaşımdan yola çıkılarak nitel araştırma yöntemi kullanılmakta ve veriyi elde etme sürecinde mülakat tekniğine başvurulmaktadır.

Araştırmanın konusu ve amacı göz önünde bulundurularak araştırmanın kuramsal çerçevesini Everett S. Lee’nin “itme-çekme kuramı” oluşturmaktadır. Araştırma bulguları, itme-çekme kuramı temel alınarak değerlendirilmektedir.

Bu bağlamda makale iki ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; kavramsal çerçeve ana başlığı altında göçün kapsamına giren kavramlardan birkaçı ele alınmaktadır.

İkinci bölümde; araştırmanın sınırlılıkları ve amaçları doğrultusunda hazırlanan mülakat formunun katılımcılara uygulanması ile elde edilen bulgular yer almaktadır. Bu bölümde Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin; demografik durumları, Trabzon ilinde karşılaştıkları sorunlar, gelecek beklentileri ve Suriyelilerin Trabzon iline adaptasyonlarında itici ve çekici faktörlerin neler olduğu analiz edilmektedir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. MÜLTECİ KAVRAMI

Mültecilik ile ilgili bölgesel ve evrensel düzeyde çok sayıda uluslararası düzenleme bulunmaktadır. Düzenlemeler arasında Birleşmiş Milletler bünyesinde yapılan ve çok sayıda devletin taraf olduğu 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme (1951 Cenevre Sözleşmesi olarak da anılır) ve 1967 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Ek Protokol önem taşımaktadır.

Türkiye 1951 Mülteciler Hukuki Durumuna Dair Sözleşme’yi, 29 Ağustos 1961 tarihinde 359 sayılı Kanun ile Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde (TBMM) onaylayarak kabul etmiştir. Bulduğu bölgeyi göz önünde bulundurarak yalnızca Avrupa’dan Türkiye’ye gelerek uluslararası koruma talep eden yabancıları mülteci olarak kabul edeceğini belirtmiştir. 1967 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Ek Protokol de 1 Temmuz 1968 tarihinde aynı şartla onaylanmıştır (Türkiye Göç Raporu, 2016: 69). Türkoğlu’na göre:

“1967 Protokolüne coğrafi bakımdan çekince konulmasının sebebinde; ilk olarak Ortadoğu ve Asya bölgesindeki siyasi istikrarsızlığın ve karışıklığın mülteci akımına sebep olacağı ve bu mültecilerin transit geçit yolları üzerinde bulunan Türkiye’de kalacağı düşüncesi, ikinci olarak bu mülteci akımında Batılı ülkelerin Türkiye’yi tampon bölge olarak kullanılma ihtimali etkili olmuştur” (Türkoğlu, 2011: 105).

“...Cenevre Sözleşmesi iltica hukuku alanında tanımları, mültecilerin sahip olduğu temel insani hakları ve sözleşme tarafı ülkelerin konu ile ilgili sorumluluklarını tanımlayan ilk metindir” (Düzkaaya, 2016: 23). Bu sözleşme ile geri göndermeme ilkesi, uluslararası mülteci hukukunun temel maddesi haline gelmiştir. Bir kişiye mülteci statüsünün tanınması için 1951 Cenevre Sözleşmesi’nin 1. maddesi (a) bendinde belirtilen beş unsurdan herhangi birisine ilişkin bir tehdidin bulunması ve ülkesinin dışında bulunması gerekmektedir. Irkı, dini, tabiiyeti, belirli bir toplumsal gruba mensubiyeti ve siyasi düşüncelerinden dolayı bir tehdidin olması sözü edilen beş unsurdur.

Sayılan beş unsurdan herhangi birisini taşımasına rağmen uluslararası hukuki korumadan faydalanamayacak kişiler de bulunmaktadır. 1951 Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme'nin 1. maddesi (f) bendine göre:

- i. Barışa karşı suç, savaş suçu veya insanlığa karşı suç gibi suçlar için hükümler koyan uluslararası belgelerde tanımlanan bir suç işlediğine,
- ii. Mülteci sıfatıyla kabul edildiği ülkeye sığınmadan önce, sığındığı ülkenin dışında ağır bir siyasi suç işlediğine,
- iii. Birleşmiş Milletler'in amaç ve ilkelerine aykırı fiillerde suçlu olduğuna dair hakkında ciddi kanaat olan bir kişi uluslararası hukuki korumadan faydalanamayacaktır (Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme, 1951: madde 1).

Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme'ye göre mülteci konumundaki kişiler, ikamet ettiği ülkenin yasalarına tabiidir ancak eğer mültecinin herhangi bir ikametgâhı yoksa bulunduğu ülkenin yasalarına göre statüsü belirlenmektedir.

11.04.2013 tarih ve 28615 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 04.04.2013 tarih ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'na (YUKK, 2013: madde 61) göre:

“Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci statüsü verilir.”

Bu kişilere kendi menşei ülkeleri tarafından koruma sağlanmadığı için özel uluslararası korumaya ihtiyaç duydukları kabul edilmektedir. Mülteciler bu nedenle göçmenlerden farklı olmakla birlikte genellikle göçmenlerle aynı seyahat güzergâhlarını ya da kaçakçılık yollarını kullanırlar.

Sözü edilen zulmün ve zulme uğrama potansiyeline dair şartların, ülkelerinde savaştan kaçan Suriyeliler için geçerli olduğu söylenebilir. Fakat burada Suriyelilerin, mülteci statüsüne uymasını engelleyen önemli bir ayrıntı mülteci kavramının tanımında yer alan “Avrupa ülkelerinden gelen” ifadesidir. Dolayısıyla Suriye'den gelenlerin bu statüye sahip olmaları mevzuat açısından mümkün değildir (Deniz vd., 2016: 22). Coğrafi sınırlamanın yanı sıra Türkiye, bir diğer ayrımı ulusal ve uluslararası mülteci olarak yapmaktadır. Nüfusun çoğunluğu ile aynı milliyete sahip olanlar bir diğer ifadeyle komşu ülkelerden gelen etnik

kökene Türk olanlar ulusal mülteci; sığındığı ülkenin halkına yabancı olanlar bir diğer ifadeyle Ortadoğu ülkelerinden gelenler ise uluslararası mülteci olarak tanımlanmaktadır (Gündoğan, 2015: 23).

Mülteciler, sığınmacılar, göçmenler arasında sosyal gereksinimleri ve kültürel etkileri açısından benzer özellikler bulunmasına karşın mültecilerle uğraşan kuruluşlar - özellikle de Birleşmiş Milletlerin Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK)- bu kavramlar arasında ayırım yapmaya özen göstermektedir (Abadan-Unat, 2002: 305-306).

2.2. SİĞINMACI KAVRAMI

Türkiye, coğrafi sınırlama çekincesi ile imzaladığı Cenevre Sözleşmesi ve 1967 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Ek Protokol sonucu Avrupa dışından gelenlere, üçüncü ülkelere gidecekleri süre boyunca Türkiye’de kalmaları için sığınma hakkı vermektedir. Sığınma arayan bu kişilerin barınma, sağlık, eğitim ve temel insani ihtiyaçlarının sağlanması Türkiye’nin sorumluluğu dâhilindedir (Dulkadir, 2017: 23).

Sığınmacılara yönelik düzenlemeler içeren önemli uluslararası bir belge, 10 Aralık 1948 yılında Birleşmiş Milletler (BM) tarafından kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’dir. Beyannamenin 14. maddesinde sığınma hakkı, “Herkesin zulüm karşısında sığınma hakkı vardır” ifadesiyle bir hak olarak vurgulanmaktadır. Başvuru şartlarının oluşması durumunda sığınmacı statüsü, mülteci statüsüne dönüşmekte ve kişi, süreç boyunca korumadan yararlanmaktadır. Diğer bir ifadeyle sığınmacı ve mülteci arasındaki fark, sığınmacılık durumunun geçici statü olmasıyla ilgilidir. Birleşmiş Milletler bünyesinde 1959 yılında başlayan sığınma hakkı ile ilgili çalışmalar sonucu 14 Aralık 1967 tarihinde Birleşmiş Milletler Ülkesel Sığınma Bildirisi kabul edilmiştir. Bildirinin en önemli özelliği, 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolünde hiç değinilmemiş olan sığınma ve sığınmacı kavramlarına yer vermiştir. Sığınmacı tanımı yapılmamış ancak sığınma hakkı düzenlemeye konu edinilmiştir (Dulkadir, 2017: 23).

“Uluslararası literatürde sığınmacı statüsü, mülteci statüsü almaya yönelik şartlara haiz ve bu statünün resmen tanınması için yaptığı başvuruya cevap bekleyen bireylerin geçici durumunu ifade etmektedir” (Düzkaya, 2016: 25).

Türkiye’de sığınmacı tanımı, 30.11.1994 tarih ve 22127 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren, Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik ile yapılmıştır.

Göç Terimleri Sözlüğü (2009: 49)'nde sığınmacı kavramı “İlgili ulusal ya da uluslar arası belgeler çerçevesinde bir ülkeye mülteci olarak kabul edilmek isteyen ve mültecilik statüsüne ilişkin yaptıkları başvurunun sonucunu bekleyen kişiler” olarak tanımlanmaktadır.

2.3. ŞARTLI MÜLTECİ KAVRAMI

Şartlı mülteci statüsü Türkiye'nin, Cenevre Sözleşmesi'ne koymuş olduğu coğrafi sınırlama sebebiyle Avrupa dışındaki ülkelere gelen kişiler için belirlediği bir koruma statüsüdür. Türkiye'nin mülteci kabul etmediği Asya, Afrika ve Ortadoğu gibi ülkelere Türkiye'ye giriş yapan veya başka ülkelere mültecilik başvurusu yapmak isteyenleri kapsayan şartlı mülteci kavramının dayanağını 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) oluşturmaktadır. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile mülteci ve sığınmacı ayrımı kavramsal değişikliğe uğramıştır (Erdem, 2017: 335).

“Türkiye, 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Sözleşme'sini...hazırlayan ülkelere birisi olmakla beraber, sözleşmeyi coğrafi kısıtlama ile onaylamıştır. Bu kısıtlamanın sonucu olarak, Türkiye, Avrupa sınırları dışından gelen kişilere, mülteci statüsü tanımamaktadır. Türkiye, 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Yasası Nisan 2013'te kabul edilene dek bu kişileri “sığınmacı” olarak tanımlamaktaydı. Söz konusu yasa ile bu tanım değiştirilerek, bu kişiler “şartlı mülteci” olarak tanımlanmaya başlandı ve bu terim, yasa öncesinde kullanılan “sığınmacı” ifadesinin yerini aldı” (Efe ve Ulusoy, 2013: 20).

Kavram, kanunun 62. maddesinde (YUKK, 2013) şu şekilde ifade edilmektedir:

“Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye'de kalmasına izin verilir.”

YUKK, şartlı mültecinin Türkiye'de geçici olarak kalacağını varsayarak üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar Türkiye'de kalmasını öngörmektedir. Şartlı mülteciler açısından en önemli koruma, adı geçen kanunun 4. maddesinde (YUKK, 2013) ifade edilen geri gönderilmeme ilkesidir:

“Bu kanun kapsamındaki hiç kimse, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulacağı veya ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatının veya hürriyetinin tehdit altında bulunacağı bir yere gönderilemez.”

3. BULGULAR VE ANALİZ

a. DEMOGRAFİK BULGULAR

CİNSİYET	YAŞ	DOĞUM YERİ	MEDENİ DURUMU	EĞİTİM DURUMU	MESLEK	YERLEŞİM YERİ	HANE HALKI SAYISI	
K1	ERKEK	27	HALEP	BEKÂR	SURİYE'DEN LİSE MEZUNU	OTEL PERSONELİ	KAŞÜSTÜ	5 Kişi
K2	ERKEK	21	HALEP	BEKÂR	SURİYE'DEN LİSE TERK	OTEL PERSONELİ	KAŞÜSTÜ	3 Kişi
K3	ERKEK	42	ŞAM	EVLİ	SURİYE'DEN ÖNLİSANS MEZUNU	TEKSTİLCİ	PELİTLİ	3 Kişi
K4	ERKEK	23	HUMUS	BEKÂR	TRABZON'DA LİSANS DEVAM	ÖĞRENCİ	SÖĞÜTLÜ	2 Kişi
K5	ERKEK	19	İDLİP	BEKÂR	SURİYE'DEN LİSE TERK	İŞSİZ	SÜRMENE	8 Kişi
K6	ERKEK	24	İDLİP	BEKÂR	TRABZON'DA LİSANS DEVAM	ÖĞRENCİ	KALKINMA	2 Kişi
K7	KADIN	30	HALEP	EVLİ	SURİYE'DEN LİSANS MEZUNU	EV HANIMI	SÖĞÜTLÜ	6 Kişi
K8	KADIN	45	İDLİP	EVLİ	SURİYE'DEN LİSE TERK	EV HANIMI	KAŞÜSTÜ	6 Kişi
K9	KADIN	21	HALEP	EVLİ	SURİYE'DEN LİSE MEZUNU	EV HANIMI	OF	2 Kişi
K10	KADIN	46	HALEP	EVLİ	SURİYE'DEN İLKOKUL MEZUNU	EV HANIMI	ARAKLI	2 Kişi

Tablo1: Demografik Bulgular

i. CİNSİYET

Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Trabzon İline Adaptasyonu araştırması katılımcılarının cinsiyet dağılımları değerlendirildiğinde araştırmaya katılanların çoğunluğunu erkekler oluşturmaktadır.

ii. YAŞ

Araştırmaya katılan Suriyeliler arasında minimum yaş 18 olarak belirlenmektedir ve yaş gruplarındaki katılımcı oranı şu şekildedir: 18-24 yaş aralığı: yüzde 50; 25-34 yaş aralığı yüzde 20; 35-44 yaş aralığı yüzde 10; 45 yaş üzeri de yüzde 20'dir.

Cinsiyet değişkeni göz önünde bulundurulmadığında katılımcıların yarısı 18-24 yaş grubunda yer almaktadır.

Cinsiyete göre yaş durumlarında kadın katılımcıların yarısı 45 ve üzeri yaş grubunda; erkek katılımcıların ise yarısından fazlası 18-24 yaş grubunda yer almaktadır.

iii. DOĞUM YERİ

Araştırmaya dâhil olan katılımcıların yarısı doğum yerinin Halep olduğunu ifade etmektedir. Katılımcıların diğer yarısını oluşturan kısmın büyük bir çoğunluğu ise doğum yerinin İdlip olduğunu belirtmektedir. Dolayısıyla katılımcıların doğum yerlerinde Halep ve İdlip şehirleri ağırlıklı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Cinsiyete göre doğum yeri ele alındığında kadın katılımcıların genel oranlara benzer bir şekilde Halep ve İdlip şehirlerinde doğdukları görülmektedir. Buna karşın erkek katılımcıların cevapları arasında oranları az olmakla beraber Şam ve Humus şehirleri de yer almaktadır.

iv. MEDENİ DURUM

Katılımcıların yarısının evli; diğer yarısının ise bekâr olduğu görülmekteyken “diğer” seçeneği hiçbir katılımcı tarafından seçilmemiştir. Cinsiyet kapsamında değerlendirildiğinde kadın katılımcıların hepsi evli olduğunu belirtirken erkek katılımcıların çoğunlukla bekâr olduğu görülmektedir. Kadın katılımcılar açısından evli olmak, göçü etkileyen faktörler arasında yer almaktadır. Kadın katılımcıların, çevresiyle iletişime girmedeki çekimserliğinin nedenleri arasında kültürlerinin yer aldığı kabul edildiğinde eşlerinin göç etme kararı alması durumunda kadın katılımcılar da göç etmektedir. Bir diğer ifadeyle evli kadın katılımcılar, eşlerinin göç kararlarına bağlı olarak göç etmekte ya da etmemektedir. Bu faktör, Lee'nin potansiyel göçmen olarak adlandırdığı kişiler tarafından bazen itici bazen çekici faktör olarak görülmektedir:

“Çocuklarımla Avrupa'ya Almanya'ya gitme hakkımız vardı, biz gitmedik. Müslüman bir şehirde yaşamak istediğimiz için istemedik. İstanbul'a da çocuklarım orada iş buldu diye gitmiştik. Sonra eşimle beni tanıştırdı bir akrabamız. Evlenince buraya geldik. Evlenmesem İstanbul'da çocuklarımla yanında kalırdım. Şimdi ise Eşim Araklılı olduğu için hiçbir yere gitmem. O burada yaşadığı için o da başka yere gitmek istemiyor.” (K10, 46, Halep, Ev kadını)

Katılımcılar arasındaki kadın katılımcıyla gerçekleştirilen mülakat sonrasında Trabzonlu eşiyile de sohbet edilme fırsatı bulunmuştur. Sohbet sırasında Trabzonlu eşin, kadın katılımcı hakkında söylediği “ Kaçsa yine bizim elimize düşecek” ifadesi dikkat çekmektedir. Çocuklarından uzakta olarak Trabzon'da ikamet eden kadın katılımcı aynı zamanda ev kadınıdır. Doğup büyüdüğü topraklardan uzakta olmasının yanında ekonomik özgürlüğü bulunmayan ve eşinin gelirin bağımlı olarak yaşamını devam ettiren kadın katılımcı

örneğinden de hareketle kadın katılımcıların Trabzon iline adaptasyonlarının, erkek katılımcılara oranla daha düşük düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Katılımcıların büyük bir çoğunluğunun ise Trabzon’da kalmayı düşündüğü göz önünde bulundurulduğunda erkek katılımcıların Trabzon’da evlenme olasılıkları gündeme gelmektedir. Bu durum ise kültürel benzerlikler ya da farklılıkların daha fazla görünürlük kazanması ve kültürel etkileşimin artması demektir.

v. EĞİTİM DURUMU

Araştırma kapsamında katılımcıların yüzde 30’luk kısmının Suriye’de lise eğitimini yarıda bıraktıkları ve Trabzon’da eğitime devam etmedikleri sonucuna ulaşılmaktadır. Bu oranı, aynı oranlara sahip olan Suriye’deki liseden mezun olduğu halde eğitime devam etmeyenler ile Trabzon’da lisans eğitimine devam edenler takip etmektedirler. Suriye’den ilkokul mezunu, Suriye’den önlisans mezunu ve Suriye’den lisans mezunu olan katılımcıların oranları ise aynıdır.

Cinsiyete göre eğitim durumu incelendiğinde Suriyeli kadınların eğitimlerini savaş öncesi bıraktığı, Suriyeli erkeklerin ise genellikle savaş faktöründen kaynaklı olarak eğitimlerine ara verdikleri görülmektedir.

Eğitime devam etmeyen Suriyeli erkeklerin ifade ettikleri engellerin başında çalışma zorunluluğu gelmektedir. Aile üyelerinin hayatını devam ettirebilmesi için çalışan babalarının vefatı ya da çalışmaması durumunda ailedeki diğer erkekler bu sorumluluğu üstlenmek zorunda kalmaktadırlar. Bu nedenden ötürü Suriyeli erkekler, eğitim hayatlarına ara ya da son vermektedirler. Erkek katılımcılardan birinin anlatımında geçen ifade şöyledir:

“...Suriye’de 11. Sınıfa kadar gittim. Burada hiç okula gitmedim. Babam vefat ettiği için ben çalışıyorum, zamanım yok. Eve ben baktığım için gidemedim. Çalışmak zorunda olmasam okula devam etmek isterim.” (K2, 21, Halep, Otel personeli)

Erkek katılımcı, böyle bir sorumluluğu olmadığı takdirde eğitime devam etmek istediğini söylemektedir. Trabzon iline adaptasyonu kolaylaştıran unsurların en önemlilerinden biri olan eğitime erişme noktasında geçim sıkıntısı ve dolayısıyla çalışma zorunluluğu bir engel olarak görülmektedir.

Araştırmaya katılan Suriyelilerin hepsi Arapça okuma yazma bilmekle birlikte, kadın katılımcıların eğitime devam etme oranı, erkek katılımcıların eğitime devam etme oranından daha az bulunmaktadır. Kadın katılımcıların cevaplarında eğitimi bırakma nedenleri olarak “evlilik” ve “dil sorunu” ileri sürülen ilk nedenler olmaktadır.

“Suriye’de lise bitirdim. Devam etmedim. İsterdim ama burada çok zor. Hem dil sıkıntısı hem de evliyim.” (K9, 21, Halep, Ev kadını)

“Suriye’den ilkokul mezunuyum. Suriye’de ailem okula göndermedi, küçük yaşta da evlenince okula devam etmedim.” (K10, 46, Halep, Ev kadını)

Kadın katılımcılar arasında yer alan K7, Suriye’de ilahiyat bölümünden mezun olduktan sonra öğretmen olarak çalıştığını ifade etmektedir. Henüz Trabzon’da iş bulamadığını ancak öğretmenlik yapmaya devam etmek istediğini belirtmektedir.

“Suriye’de çalıştım, 5 sene din kültürü öğretmenliği yaptım. Burada da yapmak istiyorum.” (K7, 30, Halep, Ev kadını)

Katılımcılardan alınan diğer verilerden hareketle belirtmek gerekir ki; ailede eğitime devam etmeyen ilkokul çağındaki çocukların eğitime devam etmeme nedenlerinin başında “dil sorunu” gelmektedir. Bu analizi desteklemek için iki katılımcının anlatımına yer verilmektedir. Erkek katılımcılardan biri kardeşi ile ilgili olarak şunları anlatmaktadır:

“Kardeşim Suriye’de 4. Sınıfa kadar okudu. Suriye’den çıktıktan sonra burada 5. Sınıfa başladı ama hiçbir şey anlayamadığı için çıktı. Öğretmen Türkçe konuşuyor, arkadaşları Türkçe konuşuyor. Durum böyle olunca kardeşim ‘Abim ben önce Türkçe öğreneceğim, sonra gideceğim. Gidiyorum, oturuyorum, hiçbir şey anlayamıyorum. 1 yıl 2 yıl Türkçe kursuna gideceğim. Sonra başlayacağım’ dedi...” (K2, 21, Halep, Otel personeli)

Katılımcılardan bir diğeri olan kadın katılımcı ise çocuklarının eğitimi için şu ifadelere yer vermektedir:

“En büyük kızım 6.sınıfa, oğlum 4.sınıfa, diğer iki kızım anaokuluna gidiyor. Trabzonlularla okumasından memnunum. Hepsi Türkçe biliyor şu an.” (K7, 30, Halep, Ev kadını)

Geçici Koruma kapsamında Trabzon’da yaşayan Suriyeliler; gıda temini, barınma gibi temel ihtiyaçlarını gidermeyi amaçlarken içinde buldukları durumdan dolayı eğitimi şimdilik arka plana itmektedirler. Buna karşın eğitimin toplumla kaynaşmadaki rolünün kısmen farkında olan katılımcılar, çocuklarının ya da kardeşlerinin Trabzonlular ile birlikte eğitim almasına olumlu bakmaktadır.

vi. MESLEK

Araştırmaya dâhil olan katılımcıların cinsiyet değişkeni göz ardı edildiğinde katılımcıların yarısından fazlasının bir işte çalışmadığı sonucuna ulaşılmaktadır. Söz konusu katılımcılar; öğrenci, ev kadını ve işsiz kategorileri arasında dağılım göstermektedir.

Erkek katılımcıların yarısı düzenli ücretli bir işte çalışırken diğer yarısı öğrenci ve işsizlerden oluşmaktadır. Geçimlerini sağlamak amacıyla Trabzon’a geldikleri ilk zamanlarda turizm alanında kendilerine iş bulduklarını ifade eden erkek katılımcı oranı yüksektir.

Meslek dağılımlarını ifade eden cevaplardan hareketle katılımcılar, nitelikli olmayan işgücü içerisinde yer almaktadır. Bir diğer ifadeyle katılımcılar, nitelikli olmayan işlerde çalışmaktadırlar. Eğitim durumları yüksek olmayan katılımcılar, iş bulma konusunda sınırlarla karşılaşmaktadır. Erdoğan'ın araştırmasında da ifade edildiği gibi dil başta olmak üzere pek çok engeli bulunan ve nitelikleri çok yüksek olmayan Suriyeliler çoğunlukla ucuz işgücü olarak görülmektedir. Suriyeli çalıştırmanın şartlarından olan asgari ücret verilmesi, işverenlerin kar amacıyla hareket etmesine ve dolayısıyla Suriyelilerin kayıt dışı çalıştırılmasına neden olmaktadır (Erdoğan, 2018: 107).

Geçici Koruma kapsamındaki katılımcıların meslek dağılımlarında Suriyeli erkeklerin turizm ve otelcilik alanlarında daha kolay iş bulmalarından ötürü bu alanlarda yoğunlaştığı görülmektedir. Uzun süredir aynı otelde çalıştığı için terfi alarak resepsiyon şefi olarak çalıştığını söyleyen olduğu gibi babası çalıştığı için kendisinin şu an çalışmadığını ve dolayısıyla işsiz olduğunu söyleyen de bulunmaktadır.

Geçici Koruma kapsamındaki kadın katılımcıların hepsi ev kadını olduğunu ifade etmektedir. Aralarında bir kişi Suriye'deki öğretmenlik mesleğini devam ettirmek istediğini ve bu yüzden iş aradığını ancak henüz bulamadığını söylemektedir. Evli olmalarından dolayı çalışmalarının pek mümkün olmadığını dile getiren kadın katılımcıların fazla olması, Trabzon iline adaptasyonun cinsiyet bağlamında farklılaştığının bir göstergesidir. Evli ve ev kadını olmalarının yanı sıra dil sorunu yaşamalarından dolayı çevresiyle etkileşimleri sınırlı bir düzeyde kalmaktadır.

Ekonomik yetersizliklerin göçü etkilemedeki rolü göz önünde bulundurulduğunda katılımcıların büyük bir çoğunluğunun ailesinde yalnızca erkeklerin çalışıyor olması dikkat çekmektedir. Çalıştıklarından ötürü sosyal ortamda daha fazla bulunan ve çevresiyle daha fazla etkileşime girme fırsata sahip olan erkek katılımcılara oranla kadın katılımcıların bu konuda daha kısıtlı bir düzeyde fırsata sahip olduğu gözlemlenmektedir.

1. ÇALIŞMA KOŞULLARI

Kişinin temel hakları arasında çalışma hakkı da yer almaktadır. Kişinin, hayatını devam ettirebilmesi için gelir getirici bir işte çalışması gerekmektedir. Ülkelerindeki itici faktör olan savaştan kaçmak durumunda kalan Suriyelilere, Türkiye'de çalışma hakkı tanınmaktadır.

Ahmet Semih Kaya'nın Nizip'teki Suriyeliler kapsamında gerçekleştirdiği araştırmanın bulgularına göre Türkiye'de yaşanan sorunlardan istihdam ve iş ile ilgili sorun yaşanma oranı oldukça fazladır. 205 Suriyelinin katıldığı araştırmada katılımcıların yarısından fazlası

istihdam ve iş ile ilgili alanlarda yaşanan sorunlarla daha fazla karşılaştığını belirtmektedir (Kaya, 2016: 50).

Türkiye’de mültecilere, sığınmacılara ya da Suriyelilere yönelik yapılan araştırmalardan hareketle vatanını terk ederek yeni bir hayat kurmak zorunda kalan kişilerin mücadelesi göç edilen yerde de devam etmektedir. Söz konusu kişiler, temel ihtiyaçlarını gidermek ve topluma adaptasyon sağlayabilmek için çalışmak zorundadırlar. Yine bu kişiler, işverenler tarafından ucuz iş gücü olarak görülmekte ve böylece zor şartlar altında çalıştırılmaktadırlar.

Apak tarafından Mardin’deki Suriyelilerle yapılan araştırmada katılımcıların tamamına yakını gibi ciddi bir kısmı işsiz olduğunu ve ücret karşılığı bir işte çalışmadığını ifade etmektedir (2014: 46). Geçici Koruma kapsamında Trabzon’da yaşayan Suriyelilere bakıldığında ise düşük ya da yüksek ücret karşılığı bir işte çalışmama oranı daha düşük bulunmaktadır. Bu farklılık, Trabzon’da iş bulduğu için başka bir yere göç etmeyi düşünmeyen kısmın çoğunluğunu desteklemektedir.

Katılımcılar, işgücü piyasasını hem olumlu hem olumsuz yönden etkilemektedir. İşverenler tarafından ucuz iş gücü olarak görülen Geçici Koruma kapsamındaki Suriyelilerin, Türk vatandaşların işlerini ellerinden aldıklarına dair algı her iki kesimin arasında çatışma ve rekabet ortamına neden olmaktadır.

Çalışma koşulları başlığı altında Geçici Koruma kapsamında Trabzon’da yaşayan Suriyelilerin çalışma koşullarında öne çıkan unsurları öğrenmek amaçlanmaktadır ve bu doğrultuda sorulan sorulara verilen cevaplar incelenmektedir. Genelde Türkiye’deki özelde Trabzon’daki çalışma koşullarına dair erkek katılımcılardan birinin anlatımı şu şekildedir:

“İhtiyacım olduğu için çalışıyorum. Düzenli ücretle çalışıyorum. Çalışmadığım takdirde elime hiç para geçmiyor. Her gün gidiyorum. Karşılaştığım sorunlardan biri parayı geç alıyorduk. İhtiyaç olduğu için şartları her neyse hemen kabul ediyoruz. Örneğin bayramda tatil yok yani bize tatil vermiyorlar. Bize vermezken Türklere tatil veriyorlar. Gizli olarak sigortasız çalıştırıyorlar. Sigortayı talep ettim ama “belgeniz eksik” falan gibi laflar edip vermiyorlar.” (K1, 27, Halep, Otel personeli)

Çalışıp parasını alamayan katılımcılar bunu Trabzon’da değil; Trabzon’a gelmeden önce buldukları şehirlerde bir diğer ifadeyle İzmir ve İstanbul gibi büyük şehirlerde yaşadıklarını belirtmektedirler. Suriyeli erkek bir katılımcı karşılaştığı durumu ve hakkını arayamama nedenini şu şekilde ifade etmektedir:

“Trabzon’da düzenli bir ücretle çalışıyorum. İstanbul ve İzmir’de de çalıştım ama hiç Türkler gibi ücret almadım. İstanbul’da 6 ay çalıştım ama orada 3.000 TL paramı vermediler. Mecburen bırakıp geldim. Şikâyet edemedim. İlk İstanbul’a geldim zaten ne Türkçe var ne de bir şey. Bir şey konuşuyorlar anlamıyorum mesela. Çalışıyorum bir ay iki ay, ücret zamanı geldiğinde az verip hadi git diyorlar. Ne yapabilirsin ki? O zamanlar kimliğim de yoktu tabii. Kimliği Trabzon’da aldım.” (K2, 21, Halep, Otel personeli)

“...Trabzon’da değil ama İzmir’de çalıştığım zamanlar paramı alamadım. Otelde çalıştığım için benim çalışma sürem sekiz saat. Uzun zamandır yani üç buçuk yıldır otelde çalıştığım için resepsiyon şefiyim. Oysa Suriye’de iken çalışmıyordum sadece okuyordum.” (K1, 27, Halep, Otel personeli)

Erkek katılımcılardan biri işveren olduğunu belirterek sigorta konusu kendisine sorulduğunda yanında çalışan Suriyeliye de sigorta yaptırdığını belirtmektedir. Kendisi Suriye’deki aile mesleğini burada da devam ettirdiğini ve Araplarla kolay bir şekilde iletişim kurabilmelerinden dolayı maddi durumunun iyi olduğunu ifade etmektedir.

Katılımcıların sözlerinden hareketle erkek katılımcıların çalışma koşulları ile Everett Lee’nin itme-çekme kuramı ilişkilendirilmektedir. Lee, göçü etkileyen dört faktör grubundan söz etmektedir. Bunlar; yaşanan yerle ilgili faktörler, gidilmesi düşünülen yerle ilgili faktörler, işe karışan engeller ve bireysel faktörler olarak adlandırılmaktadır. Katılımcılar özelinde ele alınan itme-çekme kuramında gidilmesi düşünülen yerle ilgili faktörlerin başında iş bulabilmek gelmektedir. Yüksek iş bulabilme olasılığı, gidilmesi düşünülen yerdeki çekici faktörü oluştururken sigortasız çalışmak zorunda kalmak ise itici faktörü oluşturmaktadır. Yaşadıkları yerden ayrılmaya zorlanmış Suriyeliler, yeniden bir düzen kurarak hayatlarını devam ettirebilmek için söz konusu itici faktörü kabullenerek çekici faktöre odaklanmaktadır.

Çalışıp parasını alamama durumunun diğer şehirlere oranla Trabzon’da daha az yaşanmış olması, diğer şehirlere gitme düşüncesini bastıran ve Trabzon’da kalmaya neden olan çekici bir faktördür.

vii. GELİR DURUMU

Erkek katılımcıların gelir durumları çalışılan işe, işteki kademeye ve mevsimlere göre farklılaşmaktadır. Kadın katılımcılar herhangi bir gelirlerinin olmadığını ifade ettiğinden bu başlık altında erkek katılımcıların gelir durumları üzerinden yorum yapılmaktadır. Erkek katılımcıların aylık ortalama gelirleri minimum 700 TL ile maksimum 3500 TL arasındadır. Bu aralık kapsamında erkek katılımcılar genellikle asgari ücret almaktadırlar.

Otel personeli olan erkek katılımcı her ay 1801-2500 TL arası bir ücret almaktadırlar. Sahip olunan kademeye göre ücret, bu aralıkta artmakta ya da azalmaktadır.

“2000 TL maaş alıyorum. Faturalar, kira çıktıktan sonra 900 TL civarı geri kalıyor.” (K2, 21, Halep, Otel personeli)

2501-3500 TL arası geliri olan erkek katılımcılardan biri, her ay bu kadar kazanamadığını vurgulamaktadır:

“Ama her ay bu kadar kazanamıyorum. Kışın üç dört ay iş olmuyor. Yaz sezonu daha çok Arap geldiği için daha fazla kazanıyorum.” (K3, 42, Şam, Tekstilci)

Suriye’de tekstil fabrikalarına sahip olmasından dolayı Suriye’deki kazancının daha fazla olduğunu ifade eden K3, kışın çoğunlukla asgari ücret kazandığını belirtmektedir.

Trabzon genelinde son yıllarda en fazla gelir sağlanan sektörlerden biri turizm sektörüdür. Son yıllarda Arapların, Trabzon’a yönelik ilgilerinin ve ziyaretlerinin artması hem Trabzonlu esnaflar hem de Suriyeli esnaflar için gelir kaynağı olarak görülmektedir.

Katılımcıların gelir durumlarına baktığımızda kadın katılımcıların ev kadını olmalarından ötürü herhangi bir maddi gelirleri bulunmamaktadır. Bu ailelerin geçimleri, katılımcıların çocukları ya da eşleri tarafından sağlanmaktadır.

“Para kazanmıyorum. Çocuklarım çalışıyor.” (K8, 45, İdlip, Ev kadını)

“3000 TL civarı. Eşimin kazancı bu. Benim kazancım yok.” (K9, 21, Halep, Ev kadını)

Erkek katılımcılardan öğrenci olanların gelir durumları, Suriye’deki gelir durumlarından farklılık göstermemektedir. Suriye’de de babalarından harçlık aldığını ifade eden katılımcılar, Trabzon’da okurken de ortalama 700 TL harçlık alarak geçimlerini sağlamaktadırlar.

Katılımcılardan çoğu, Suriye’deki gelirlerinin Trabzon’daki gelirlerinden daha fazla olduğunu ifade etmektedirler. Suriye’deki ve Trabzon’daki gelirleri arasında fark olsun ya da olmasın katılımcılar Trabzon’un daha pahalı olduğunun üzerinde durmaktadır:

“Suriye’de diyelim bir ailede 10 kişi vardır, sadece baba çalışır. Tek babanın çalışması 10 kişiye yetiyordu ama burada öyle değil. Burada 8 kişi çalışmazsa 10 kişilik bir aile zor geçinir.” (K1, 27, Halep, Otel personeli)

“Burası daha pahalı. Suriye’de bu para daha çok yetiyordu. Orada meyve, sebze, her şey daha uygundu.” (K9, 21, Halep, Ev kadını)

Kendisi çalışmadığı için eşinin gelirine dair bilgi veren kadın katılımcı (K9), Trabzon’daki fiyatların pahalı olduğundan ve dolayısıyla benzer ücretle Trabzon’da yaşarken daha fazla zorlandığını ifade etmektedir.

Trabzon’da sosyal ve ekonomik hayatın pahalı olmasından kaynaklı Suriye’de rahat bir biçimde geçindikleri parayla Trabzon’da daha zor geçindiklerini ifade etmektedirler. Yaşanan yerle ya da gidilmesi düşünülen yerle ilgili faktörlerde sosyal ve ekonomik hayatın ucuz olması çekici faktör iken pahalı olması itici bir faktördür. Katılımcılar için Trabzon’da birçok şeyin pahalı oluşu, itici bir faktördür ancak bu faktör, katılımcılar için Trabzon’dan ayrılma nedeni olarak görülmemektedir. Gidilmesi düşünülen yerde iş bulamama ihtimali, katılımcıları Trabzon’daki iş ve ücretlerini kabullenmeye itmektedir. Ellerindekinden

olmamak adına risk almaktan kaçınmaktadırlar. Bir diğer ifadeyle iş bulma ve damgalanmama ya da dışlanmama çekici faktörleri, pahalı bir Trabzon faktörünün göz ardı edilmesine neden olmaktadır.

viii. HANE HALKI

Katılımcıların büyük bir çoğunluğu ailesiyle beraber yaşamaktadır ve aileler genellikle çekirdek ailelerden oluşmaktadır. Hanedeki kişi sayısının en az 2; en fazla 8 olduğu görülmektedir. Trabzon'da başka akrabaları olmadığı için yalnızca eşi ile birlikte yaşayan katılımcıların sayısı ile öğrenci olduğu için kuzeni ya da arkadaşıyla birlikte yaşayan katılımcıların sayısı daha fazladır. Bir diğer ifadeyle hane halkı sayısının daha çok 2 olduğu görülmektedir. Bu katılımcıları, hane halkı sayısının 6 olduğu ve geniş aile olarak adlandırılan ailelerde yaşayan katılımcılar takip etmektedir.

2014 yılında Mardin'de yapılan araştırmanın bulguları ile bu araştırmanın bulguları arasında bazı farklılıklar mevcuttur. Mardin'deki araştırmada; Suriyelilerin yarısına yakını gibi önemli bir kısmının hane halkı sayısı 8 ve üzeri kişi olarak bulunmaktadır (Apak, 2014: 45). Trabzon'da yapılan araştırmada ise hane halkı sayısının daha az olarak yoğunluk kazandığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Everett Lee'nin itme-çekme kuramı kapsamında hane halkı sayısı ile işe karışan engelleri ilişkilendirmek mümkündür. Mülakat formunda geliş serüvenlerini detaylı bir biçimde öğrenmeyi amaçlayan bir soru olmamasına karşın gidişata göre böyle bir soru yöneltildiğinde katılımcılar konuşmaktan kaçınmaktadır. Katılımcılarda olumsuz izler bırakan geliş serüveninde işe karışan bazı engellerin olduğu anlaşılmaktadır. Detaylı bir biçimde bulgu elde edilememiş olmasına karşın işe karışan engeller ile hane halkı sayısı arasında ilişki olup olmadığı araştırılması gereken bir konudur. Suriyeliler, bu süreçteki engellerden dolayı mı ailesinden az kişiyle beraber göç etmektedir? sorusu karşımıza çıkmaktadır.

ix. KATILIMCI YERLEŞİM BÖLGELERİ

Katılımcılar çoğunlukla Kaşüstü'nde ikamet etmektedirler. Kaşüstü'nden sonra en fazla katılımcı Söğütlü'de ikamet etse bile katılımcıları tek bir semtte konumlandırmak mümkün değildir. Suriyelilerle bağı koparmamak adına özel bir çaba sarf etmedikleri için iş buldukları yerde ikamet eden katılımcıların yerleşim bölgeleri farklılık göstermektedir.

Diğer değişkenler arasında vurgulanan iş bulabilme etkeni, katılımcı yerleşim bölgeleri incelendiğinde de dikkat çekmektedir. Yerleşim bölgelerini seçme ölçütünü çoğunlukla söz konusu faktör oluşturmaktadır. İş yeri, yerleşim bölgesinde olmasa bile iş yeri ile yerleşim bölgesinin yakınlığı göz önünde bulundurularak yerleşim bölgesi seçilmektedir.

Giderleri en aza indirmenin yollarından biri olan iş yeri ile yerleşim bölgesi yakınlığı, katılımcılar için çekici bir faktördür.

Kaşüstü ve Söğütlü dışında katılımcıların yerleşim bölgeleri arasında; Pelitli, Sürmene, Kalkınma, Of ve Araklı yer almaktadır. Trabzon merkezine göre yapılacak bir analizde katılımcıların Trabzon il sınırları içerisinde doğuda yoğunlaştıkları görülmektedir. Kalkınma’da kalan katılımcının burada kalmasının nedeni ise Karadeniz Teknik Üniversitesi’nde eğitime devam etmesidir.

Katılımcıların hepsi müstakil ya da gecekondular tarzı evlerden ziyade bir apartman dairesinde yaşamaktadır. Kadın katılımcı dışındaki diğer katılımcılar kirada oturduklarını ifade etmektedirler. Yalnızca bir kişi eşinin Türk olduğunu ve onun evinde ikamet ettiğini söylemektedir. Yaşanılan ya da yaşanılacak ev, Suriyeliler için itici ya da çekici faktör olarak bir önceliğe sahip olmamaktadır.

b. KÜLTÜREL BENZERLİKLER VE FARKLILIKLAR

İnsanın bütün yapıp ettikleri bir diğer ifadeyle her şey kültür kavramı ile ilişkilendirilmektedir ve kültür, kendi içerisinde çeşitlenmeleri içermektedir. Edward Tylor’a göre kültür, “bir toplumun üyesi olarak insanın kazandığı bilgi, inanç, gelenek, sanatsal faaliyet, hukuk, ahlaki değerler ve diğer yetenek ve alışkanlıkları içeren karmaşık bir bütündür” (Aça, 2017: 15).

Kültürlerin benzerlik ve farklılık göstermesinde, kültürlerin oluştuğu bölgenin şartlarının farklılık göstermesi etkili olmaktadır. Şartlara göre şekillenen kültürler, insanların adaptasyonunda olumlu ya da olumsuz etkilere sahip olmaktadır. Kültürel benzerliklerin fazla olması, gidilmesi düşünülen yerdeki çekici faktörlerden olurken kültürel farklılıkların fazla olması ise potansiyel göçmenleri düşündürmektedir. Kültürlerdeki benzerlikler, olaylara ya da durumlara bakış açıları da benzerliği oluşturmaktadır.

Bu başlık altında kültürel benzerlik ve farklılıkların hepsine detaylı olarak girilmemektedir. Trabzonlular ile derinlemesine bir etkileşime girilmediğinden dolayı katılımcıların kültürel benzerlik ve farklılıklara dair yorumlar kısıtlı kalmaktadır. Bu sınırlılık kapsamında yalnızca katılımcıların verdiği cevaplar doğrultusunda öne çıkan noktalar belirtilmektedir.

i. KÜLTÜREL BENZERLİKLER

“Türkiye ile Suriye arasında kültürel, tarihsel ve coğrafi yakınlık yadsınmaz. Türkiye Cumhuriyeti kurulmadan önceki dönemde aynı ülke toprakları içinde yaşayan bu toplumun yoğun akrabalık ilişkileri olduğu da bilinmektedir” (Erdoğan, 2017: 122).

Katılımcıların kültürel benzerlik ile ilgili verdiği cevaplar üzerinden yapılan analizde Trabzonluların Müslüman olması en fazla tekrarlanan cevap olmaktadır. Lee'nin itme-çekme kuramı kapsamında ele alındığında gidilmesi düşünülen yerle ilgili çekici faktörler arasında dini benzerlik yer almaktadır.

“En önemli benzerlik Trabzonlular Müslüman, biz Müslümanız.” (K2, 21, Halep, Otel personeli)

“Burasının çoğunluğu Müslüman olduğu için kültürümüzün çoğu aynı.” (K4, 23, Humus, Öğrenci)

“Din olarak bize benzemeleri, kapalı olmaları uygun.” (K5, 19, İdlip, İşsiz)

Araştırmaya dâhil olan katılımcılar için gidilmesi düşünülen ya da yaşanan yerle ilgili faktörler arasında çekici faktör olan dini benzerlik birçok noktada dayanak olarak ele alınmaktadır. Katılımcıların yarısından fazlası giyim benzerliği noktasında hemfikirdir ancak Suriye’de tesettür giyim daha yaygın olduğu da ifade edilmektedir.

“Erkeklerin kıyafeti benzeyebiliyor ama kadın çok farklı. Biz kapalı giyeriz, burada kapalı giymeyen de çok. Şaşırdım. Müslüman bir yer çünkü.” (K8, 45, İdlip, Ev kadını)

“Giyim konusunda bir farklılık yok. Burada da benzer giyen insanlar var. Kendimi burada farklı hissetmiyorum. İstanbul da öyle değildi.” (K9, 21, Halep, Ev kadını)

“Elbise giyimleri bize çok benziyor.” (K10, 46, Halep, Ev kadını)

Giyim konusundaki benzerlik ve farklılıklara değinmede erkek katılımcılar, kadın katılımcılara göre daha çekimser davranmakta ve bu konuda çok fazla görüş bildirmemektedirler.

Lee, çekici ya da itici faktörlerin potansiyel göçmenlere göre önem derecesinin farklılık gösterdiğini savunmaktadır. Lee'nin bu görüşünü destekler nitelikte bulgulara ulaşılan bu araştırma sonrasında Geçici Koruma kapsamında Trabzon’da yaşayan Suriyeliler için dini benzerlik faktörünün diğer faktörlere oranla daha fazla önemli olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Kadın katılımcılardan birinin ifadeleri bu faktörün önem derecesini vurgulamaktadır. Eşinin bilgisayarlar ile ilgili bir iş yaptığını ifade eden kadın katılımcı, Suriyeli eşine gelen teklifi şöyle anlatmaktadır:

“1 sene önce Kanada Konsolosluğu’ndan aranmıştı, iş teklifi almıştı. Gel hem oku hem çalış, her şeyini biz öderiz demişlerdi ama burada kendimizi daha çok rahat hissediyoruz diye gitmedik. Buradakiler de bize benziyor, kadınlar da benim gibi kapalı, fikirler benziyor. Benzer düşündüğümüz için burada rahatız.” (K9, 21, Halep, Ev kadını)

Trabzon’da sahip oldukları olanaklardan daha fazla olanağa sahip olma fırsatını geri çeviren Suriyeli erkeğe pişman olup olmadığı sorulduğunda pişman olmadığını ve kendisini Trabzonlu gibi hissettiğini söylemektedir. Suriyeli kadın ve Suriyeli eşi, benzerliklerin Trabzon’da daha fazla olmasından dolayı kendisini farklı hissetmediğini vurgulamaktadır.

Genelde potansiyel göçmenler özelde katılımcılar için damgalanmak ve dolayısıyla dışlanmak birçok şeyi engellemektedir. Katılımcılar ile Trabzonlu kişilerin dininin benzerlik göstermesi, Trabzon iline adaptasyonu olumlu yönde etkilemektedir. Aksi durumda dini yönden hiçbir ortak noktanın bulunmaması, her iki kesimin kaynaşmalarını zorlaştırmaktadır. Lee’yi destekler nitelikte olan Berry’nin görüşüne göre “...dini inanışları farklı olan göçmen ya da ana akım toplum üyelerinin birbirlerine alışması, birbirlerini tanımaları ve kaynaşmaları zaman almaktadır” (Hasta ve Saygın, 2018: 327).

Türkiye’de kimi bölgelerde hala devam ettirilen mehir; kadının, evlilik akdi ile kocasından aldığı mal ya da mülktür. Kadın, istemediğini ifade etmediği sürece erkeğin bunu ödeme zorunluluğu bulunmaktadır. Mehir ile kadını hem evliliğe ısındırmak hem de kadına maddi bir güç kazandırmak amaçlanmaktadır (Acar, 2011: 368). İslam Hukuku’nda yer edinmiş olan mehire benzer bir âdetin Suriye’de de devam ettiği ifade edilmektedir:

“Kız alıp vermeler de benziyor. Evlenirken eşim bana 15.000 TL para verdi. Bu bizim adetlerimizde de vardı, mehir deniyor. Bizim nikâhlarımızda geçmişten kalan bir adet var. Eşimiz bize nikâh öncesi para verir ki kendi ihtiyaçlarımızı alalım. Bu ilk başta verilen para. Eğer adam, kadını boşarsa o zaman 15.000 TL daha vermek zorunda. Boşanma olmazsa bu sondaki hiçbir zaman ödenmez ama.” (K10, 46, Halep, Ev kadını)

“Burada ilk zamanlar çok ödüyorlar, bundan sonra rahat. Burada kadının erkeğe yardım ettiğini gördüm. Trabzon’da bir kızla evlenmek için ailesine gittiğimizde para ödüyoruz. Mesela 10.000 tl istiyorlar. Diyorlar ki eğer sen bu kızı bırakırsan şu kadar para da onun. Ayrılma ihtimaline karşılık başka bir para daha istiyorlar. 40.000/50.000 TL gibi. Bir de sözleşme yazıp imza attırıyorlar. Türkiye’de her yerde bunu yaşadık. Ben bekârim, kendi başıma gelmedi ama çok duyduk. Suriye’de her zaman böyle bir şey yoktu. Suriye’de kız kaçırma durumu vardı, burada da var.” (K2, 21, Halep, Otel personeli)

Kültürel benzerliklerin fark edilmesi nasıl ki kesimler arasındaki bütünleşmeye katkı sağlıyorsa kültürel farklılıklara saygı duymayı öğrenerek ve farklılıkları, zenginlik olarak kabul ederek farklılıklardan bütünlük yaratmak gerekmektedir. Toplumsal yapıyı güçlendirmek ve toplumun devamlılığını sağlayabilmek adına çatışmalar azaltılmalı ve bütünleşmeye katkı yapılmalıdır.

ii. KÜLTÜREL FARKLILIKLAR

Araştırmaya dâhil olan katılımcıların verdiği cevaplara dayanarak dil sorununun tamamıyla giderilememesi sebebiyle Trabzonlularla yakın bir etkileşimde çok sık

bulunamamaktadırlar. Bu ise katılımcıların, kültürel benzerliklerde olduğu gibi kültürel farklılıklarda da karşılaşmasını azaltmaktadır.

Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Trabzon İline Adaptasyonu araştırması bulgularına göre katılımcılar ile Trabzonlular arasındaki en önemli kültürel farklılık dil olarak tespit edilmektedir.

Araştırmaya katılan Suriyelilerin yarısı yemeklerin benzediğini ifade ederken diğer yarısı benzemediğini ifade etmektedir. Katılımcılara yemeklerin neden benzemediği sorusu yöneltildiğinde, Trabzon'daki yemeklerin Suriye'deki yemeklere göre daha tuzlu olduğu cevabı verilmektedir. Dolayısıyla yemek kültürüne dair elde edilen farklılıkların başında Trabzon'un yemeklerinin Suriye'nin yemeklerine göre daha tuzlu ve acılı bir diğer ifadeyle daha fazla baharat katılan yemekler olduğu ifade edilmektedir:

“Burada tavuk, köfte çok yeniliyor. Suriye'deki yemeklerin aynısı burada yok. Trabzon'daki yemekleri sevemedim. Çok farklılar. Mesela köfte bazen çok sarımsaklı oluyor. Bazı yemekleri çok tuzlu.” (K8, 45, İdlip, Ev kadını)

Katılımcılar için yemek kültüründeki farklılık, göçü etkileyen itici ya da çekici faktörler arasında önem teşkil etmemektedir. Gerekli malzemeleri satın alarak kendi damak zevklerine göre yemek yaptıklarını ve bu farklılığın çok önemli olmadığını dile getirmektedirler. Yemek kültürlerini ve yemek kültürleri çerçevesindeki alışkanlıklarını Trabzon'da da devam ettirdikleri sonucuna ulaşılmaktadır. Trabzon'da yaptıkları Suriye yemeklerine örnek olarak Kepse pilavı verilmektedir.

Katılımcılardan birkaçı Türkiye'nin Suriye'ye göre daha organize bir ülke olduğunu ve Türkiye'deki hizmetlerdeki sistemin daha iyi olduğu ifade etmektedir:

“Farklılıklar da vardır. Trabzon'daki sistem daha iyi. Misal Göç İdaresi'nde her şeyi bilgisayarlarda yapıyorlarmış. Daha hızlı bir şekilde işlemlerimiz tamamlanıyor. Hatta evden çoğu işlemleri tamamlıyoruz. Mesela faturalar. Hepsini evden ödeyebiliyoruz. Ama Suriye'de farklı işte. Suriye'de çoğunlukla kâğıtlarla işlemlerimizi yapıyorlardı.” (K6, 24, İdlip, Öğrenci)

Araştırmanın bulgusu, 2017 yılında yapılan araştırmanın bulgusu ile örtüşmektedir. 2017 yılındaki araştırmada görüşülen Suriyeliler, Türkiye'deki hizmetlerin daha düzenli bir sisteme sahip olduğunu söylemektedir (Barıtcı, 2017: 234-235). Yapılan yorumlar, Trabzon'a dair yapılan yorumlarla örtüşmektedir.

Evlilik olgusuyla ilgili karşılaşılan farklılık ise katılımcı tarafından şöyle ifade edilmektedir:

“Suriye'de evleneceğimiz kızı, çoğunlukla anne-baba tarafımızdan biri ayarlar. Kızın anne-babasına iletilir ondan sonra kızla konuşulur. Burada adetler çok farklıymış: Bir kızla tanışayım, bakarım uygun mu değil mi, ondan sonra aileme iletirim. Bizde yani Suriye'de

öyle bir şey azdır. Öyle bir şey sadece büyük şehirlerde olabilir. Ama çoğunlukla bizde öyle bir şey ayıptır.” (K6, 24, İdlip, Öğrenci)

Komşularla ilişkiler bağlamında Suriye’deki komşuluk ilişkilerinin daha iyi olduğu dile getirilmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken hususlardan biri, dil sorunundan kaynaklı olarak Suriyeliler ve Trabzonlular arası iletişimin sekteye uğramasıdır. Dil sorununun çözülmesiyle beraber Suriyelilerin çevresiyle daha fazla iletişime geçebilmesi ve kendilerini daha doğru ifade edebilmesi sonrası bu farklılığın giderilme olasılığı yüksek bulunmaktadır:

“Misal biz Suriye’deyken komşu olarak birbirimize ziyaretimiz sürekli olurdu ama burada bu şekilde ziyaretler olmuyor. Suriye’deyken biz daha içli dışlıydık.” (K5, 19, İdlip, İşsiz)

Erkek katılımcının ifadeleri de göz önünde bulundurulduğunda Suriyelilerin kasıtlı olarak kendilerini Trabzonlu halktan uzak tutmadıkları, dil gibi kültürel farklılıkların etki alanının geniş olmasından kaynaklı sınırlı düzeyde iletişime geçilebildiği sonucuna ulaşılmaktadır.

c. MEMNUN OLUNAN-ŞİKÂYET EDİLEN YÖNLER

i. MEMNUN OLUNAN YÖNLER

Türkiye’deki Suriyeliler adlı araştırmasıyla literatüre katkıda bulunan Mahmut Kaya, araştırmasında Suriyelilerin Türkiye’de yalnızca akrabalık bağı nedeniyle kabul görmediğini belirtmektedir. Kaya’nın araştırmasına göre Suriyeliler; din ve vicdani/insani değerler aracılığıyla Türk vatandaşları ile yardımlaşma ve dayanışma içerisine girerek toplumsal kabul görmektedirler (Kaya, 2017: 129). Araştırma kapsamında görüşülen katılımcılar da Trabzonlu halktan kötü bir muamele görmediklerini ve dolayısıyla kendilerini Trabzon’da rahat hissettiklerini ifade etmektedirler. Her iki araştırma bulgularının benzerlik göstermesinden hareketle Suriyelilerin, kendilerini dışlanmış hissetmedikleri şehirlerde kalmayı tercih ettikleri söylenebilmektedir.

Geçici Koruma kapsamında olup Trabzon’da yaşayan Suriyelilerle yapılan bu araştırmanın bulgularına göre Suriyelilerin şehirde kalmalarını sağlayan çekici faktörler arasında kendilerini güvende hissetmeleri yer almaktadır. Elde edilen bulgu, 2016 yılında Trabzon’daki Suriyelilerle yapılan araştırmanın bulguları ile benzerlik göstermektedir. Sözü edilen araştırmanın bulgularında da Suriyelilerin büyük bir oranının Trabzon’da kendini güvende hissettiği sonucuna ulaşılmaktadır (Şahin vd., 2016: 3).

Mardin’de yapılan çalışmada katılımcılara Türkiye’ye göç etmelerini etkileyen faktör sorulmaktadır. Katılımcıların yarısından fazlası güvenli olduğu için Türkiye’yi tercih ettiğini ifade etmektedir (Apak, 2014: 55). Bu bulgu ile örtüşen çalışmamızın bulguları, can

güvenliğinin olması faktörünün çekici faktörler arasında önemli bir role sahip olduğunu desteklemektedir.

Kendilerine önyargı ile yaklaşan kişiler olmasına rağmen katılımcılar, Trabzonluları genel olarak hoşgörülü olarak görmektedir:

“Buradaki devlet daireleri insanlara daha fazla saygı gösteriyor. Suriye’de çok zalim davranıyorlardı.” (K4, 23, Humus, Öğrenci)

“İstanbul, Ankara bize biraz daha uzak. Avrupalılara daha yakın onlar. Buradakiler bize, Suriye’ye daha yakın. Buradaki halk çok sakin, çok yardımcı. Yabancıları sevenlerini de gördük, sevmeyenlerini de gördük ama sevenler daha fazla olduğu için rahatız burada.” (K6, 24, İdlip, Öğrenci)

Katılımcıların cevapları incelendiğinde karşılaşılan olumsuz örneklere odaklanmadıkları ve Trabzon halkına karşı iyimser bir algıya sahip oldukları görülmektedir.

“Kesinlikle Suriye’yi seviyoruz ama Suriye’deki devlet dairelerinde rüşvet çok vardı maalesef. Başka sorun mesela devlet hakkında konuşmak bize yasaktı. O hürriyet yoktu. Direkt hapse gönderiyorlardı. Tehlikeliydi. Sert bir sistem vardı. Şu an daha da tehlikeli. Kendimizi güvende hissetmeyiz orada. Burada güvendeyiz ama. Yakın zamanda izin alabilirlerse de ailem de Trabzon’a gelmek istiyor. Ben buradayım, burası İstanbul’dan daha sakin, daha yaşanılabilir bir yer çünkü.” (K9, 21, Halep, Ev kadını)

Araştırma sırasında gözlenen durumlardan biri şöyledir: Katılımcılar hem kendilerine sağlanan hizmetlere hem de Trabzonlu kişilere yönelik olumsuz geri dönüt vermede çekimser davranmaktadır. Yaşadıkları olumsuz durumları anlatan katılımcılar, sözlerinin peşine bunun sık olmadığını ve genel olarak memnun olduklarını eklemektedirler:

“Bizim dilimiz Kur’an dilidir. Ondan herkes Arapça seviyordur yani bizim konuşmamızı çok severler ama Suriyeli olduğumuz için bazı Türk arkadaşlarımız bizden çekiniyorlar. “Siz neden çıktınız?”, “Neden savaşmadınız?” gibi sorularla karşılaşıyoruz. Bıktık demeyeyim ama haberlerde aynı şeyler gösteriliyor neden aynı soruları bize soruyorlar. Bazılarına cevap veriyoruz bazılarına cevap veremiyoruz. Yine de bir çatışmam olmadı ama çalışan Suriyeli arkadaşlarımız karşılaşıyor olabilir. Güvende hissedirim. Diyelim ki %80 hissedirim. Sonuçta bu benim ülkem değil, Suriyeliyim. Savaş olmasaydı belki orada daha rahat daha güvende hissedebilirdim. Akrabalarım yanımda olurdu, kanunları daha iyi bilirdim. Sonuçta çocukluktan beri oradaydım. 5 yıldır Trabzon’dayım ama her şeye çok iyi alışamadım. Akrabalarım yanımda değil. Ama sonuçta Müslüman bir ülkedeyim, kanunlu bir ülkedeyim. Ondan çok büyük bir korkum yok ama yine de %100 diyemem.” (K6, 24, İdlip, Öğrenci)

Vatanından ayrı ve farklı bir milletin arasında olmanın vermiş olduğu tedirginlik, katılımcılarda karşımıza çıkmaktadır. Vatan özlemini dile getiren katılımcılardan oranları az olmakla beraber bazıları güvende olduklarını ifade etmelerine karşın yabancı olduklarından dolayı sonsuz bir güven hissetmediklerine vurgu yapmaktadır. Bu detay, Suriye-Trabzon karşılaştırmasında kendini açığa çıkarmaktadır.

Araştırmaya dâhil olan katılımcılar İstanbul, İzmir ve Ankara'daki trafiğin fazla olmasına karşılık Trabzon'un bu açıdan daha sakin olduğunu söylemektedir. Trabzon'un sakinliği, katılımcılar için çekici faktörler arasında yer almaktadır. Söz konusu faktörün önem derecesi, katılımcılara göre farklılık göstermekle birlikte bu faktörü itici faktör olarak gören hiçbir katılımcı bulunmamaktadır.

Katılımcılar arasında çocuk sahibi olanların görüşleri incelendiğinde çocuklarının Trabzonlularla beraber eğitim almasını hoş karşıladıkları görülmektedir. Çocuklarının başlangıçta zorlanmalarına ya da zorlanacak olmalarına karşın beraber eğitim almalarının ileride Türkçe öğrenimine katkı sağlayacağı ve dolayısıyla Trabzon iline adaptasyonlarının kolaylaşacağı görüşünü savunmaktadırlar.

ii. ŞİKÂYET EDİLEN YÖNLER

Katılımcıların şikâyetlerinden birini geçici barınma merkezleri oluşturmaktadır. Önceden kamp olarak adlandırılan ancak sonrasında geçici barınma merkezi adını alan bu yerlerde kalmak yerine Trabzonluların arasına karışmayı tercih etmelerinin nedenleri arasında; geçici barınma merkezlerindeki koşulların zorlayıcı olması yer almaktadır. Katılımcılar, geçici barınma merkezlerine yönelik olumsuz söylemler duyduklarını ve bu söylemlerin, orada kalma konusunda isteksiz olmalarına neden olduğunu ifade etmektedirler. Katılımcıların neredeyse tümü geçici barınma merkezlerinde kalmadıklarını; çok az bir kısmı ise kısa bir süre için kaldıklarını ve sonrasında oradan kaçtıklarını söylemektedir. Cinsiyete göre incelendiğinde erkek katılımcıların yalnızca bir kısmı geçici barınma merkezinde kalmışken kadın katılımcılardan hiçbirinin bu merkezlerde kalmadığı sonucuna ulaşılmaktadır. Kadın katılımcılar, bu yerler ile ilgili erkek katılımcılara oranla daha az bilgi sahibidirler. Bu merkezlerde kalan ve kalmayan katılımcıların, buralara dair görüşleri farklılaşmamaktadır. Geçici barınma merkezlerinde kalmış ya da hala kalan kişilerden duyduklarına dayanarak K1 ve K2 görüşlerini şu şekilde aktarmaktadır:

“Kendim yaşamadığım için iyi yönlerini diyemem ama başkalarından duyduğuma göre oralar sanki hapisane gibi bir yer. “Oradaki çalışanlara yemek dağıtıldığı zaman alacaksın, dağıtılmadığı zamanlar aç kalırsın”. Şehir içinde mesela Trabzon’da çalışırsın, ev tutarsın. Daha insan gibi yaşarsın şehirde. Kampta iş yok diye kalmadım. Şehir içinde çalışmak varken ben kampta durmam.” (K1, 27, Halep, Otel personeli)

“Kamplarda kalmadım. Direkt İstanbul’dan gelip ev tuttuk. Kamplarda çalışma şansı olmayan, sakat olan insanlar kalıyor. Biraz maaş biraz yemek alıyorlar. Böyle bir hayat güzel değil, hayvan gibi yaşıyorlar. Ben çalışıp yorulacağım ama sıkıntı değil. İnsan gibi yaşarım. Herkes yoruluyor sonuçta, ben de yorulabilirim.” (K2, 21, Halep, Otel personeli)

Geçici barınma merkezlerinde kalmış erkek katılımcının ifadesi ise şöyledir:

“Ailemle birlikte kaldık. Hatay’da. Kamplar iyi, rahat ama çok kötü bir yanı var: Oradaki görevlilerin ve askerlerin kötü muamelesi. Mesela kamptan bir gün çıkmak istiyorsan izin almak için bütün gün uğraşmak zorundasın. Hastaneye gideceğimiz zaman 3’e kadar bekliyorduk izin için. Bu zorluklardan dolayı kamptan kaçtık.” (K5, 19, İdlip, İşsiz)

Araştırma sürecinde şahit olunan konuşmalar ise yukarıdaki ifadeyi doğrular niteliktedir. Geçici barınma merkezlerinde kısa süre görevli olarak çalışan memurlardan biri, Kilis’teki geçici barınma merkezi üzerinden örnek vererek günde 1 saat suyun geldiğini, giriş-çıkışın parmak izi ile olduğunu ve elektrik kesintisinin sıkça yaşandığını söylemektedir. Suriyelilere verilen AFAD kartı ile geçici barınma merkezinde yer alan Bim’den alışveriş yapıldığını ve dışarıya çıkışın sıkı bir denetime tabi tutulduğunu belirtmektedir.

Katılımcılar, Trabzonlu bazı kimselerin, kendilerine karşı önyargılı yaklaşıklarını ve gerçeği öğrenmek için çaba sarf etmediklerinden şikâyet edilmektedir:

“Buradakiler, Suriye’de ne var anlamıyorlar. Bazıları Suriye’de neler olduğunu duymamış bile. Bize sürekli “sen neden Türkiye’ye geldin?” ve “neden savaştan kaçtın?” diye soruyorlar. Suriye’de nasıl bir savaş var anlamıyorlar. Bildikleri tek şey; Suriye’de savaş vardır ve ...adlı kişi savaştan kaçtı Türkiye’ye geldi. Diyorlar ki Türkiye’de savaş olursa ben kaçmayacağım. Anlamıyorlar, Suriye’de nasıl bir savaş var anlamıyorlar. Türkiye’de 15 Temmuz Darbesi’nde herkes dışarı çıkıp vatanını savundu. Devlet o kişilerin arkasındaydı ama Suriye’de devlet bizi vuruyordu. Bizi kim koruyacaktı? Ben orada kimin yanına gidecektim. Esad’ın yanına mı? Esad’ın yanına gitsem arkadaşımın üstüne bomba atmaya çalışacaktım. Yani bu tarafa gitsem arkadaşımı vuracaktım, o tarafa gitsem amcaoğlumun vuracaktım. Bunları anlamak istemiyorlar işte.” (K2, 21, Halep, Otel personeli)

“Bazıları diyor ki “Siz Suriyelisiniz”. Yani hiçbir şey bilmeden konuşuyorlar” (K4, 23, Humus, Öğrenci)

Benzer durumlarla nadiren karşılaştığını ifade eden katılımcılar, kendilerini ifade ettikten sonra önyargılı kişilerin görüşlerinin değiştiğini bildirmektedir. Başlangıçta kendilerini doğru bir şekilde ifade edemedikleri için problem yaşayan katılımcılar, dili öğrenmeye başladıktan sonra bu önyargı ile mücadele etmektedirler.

“Bir şehirden bir şehre geçmek istediğimizde veya başka şehirdeki akrabalarımızın yanına gitmek istediğimizde illaki bir belge istiyorlar” (K1, 27, Halep, Otel personeli)

Katılımcıların şikâyet ettikleri ve yanlış bilindiğini düşündükleri bir diğer konu, Suriyeli dilencilerdir:

“Mesela yollarda “1 Lira 1 Lira” diye dolaşanlar var ya onlar zaten Suriye’de de bu işi yapıyorlardı. O çocukların babası evde yatıyor işte. Suriyeliler onlar değil, biziz işte. Çalışıyoruz, işimize bakıyoruz. O yüzden konuşmuyoruz. Bir Suriyeli güzel bir şey yapsa ona kimse bakmaz ama kötü bir şey yapsa bak nasıl konuşurlar. Diyelim şimdi ben gidip şurada bir çocuğun hayatını kurtarsam kimse dönüp bakmaz yani kimse duymaz. Kötü bir

şey yapsam herkes telefonu çıkarıp çekecek, bak şu Suriyeliye diyecekler. Önyargılılar yani.” (K2, 21, Halep, Otel personeli)

Elde edilen bu bulgu, Murat Erdoğan’ın Türkiye’deki Suriyeliler kapsamında yaptığı araştırmanın bulguları ile örtüşmektedir. Bu araştırmasında Suriyeliler, Suriyeli dilencilerin aslında Türkiye’ye geldikten sonra yoksullaşan kişiler olmadıklarını; söz konusu grupların, Çingene/Roman gibi profesyonel dilenci grupların olduklarını ifade etmektedirler. Araştırmada Suriyeliler, dilencilerden ötürü kendilerine yönelik olumsuz bir algının oluştuğunu da eklemektedirler (Erdoğan, 2015: 18). Yinelemek gerekir ki; K2’nin ifadesinde vurgulanan şeylerden biri, bizleri tekrar önyargıya götürmektedir. Birtakım Suriyelinin davranışı, tüm Suriyelilere yüklenmekte ve tüm Suriyelilerin etkilenmesine neden olmaktadır.

Günümüzde hala yanlış bilindiği tespit edilen bu durumun düzeltilmesi, Suriyelilere yönelik önyargının azaltılmasında ya da kırılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Suriyeli dilenciler konusu, medya aracılığıyla kasıtlı olarak ya da olmayarak yanlış aktarılmakta ve yerel halkın yanlış bir algıya sahip olmasına neden olmaktadır.

Araştırma bulgularına göre şikâyet edilen durumları ya da karşılaşılan zorlukları etkileyenlerden en önemli etkenler arasında dil yer almaktadır:

“Savaştan önce bir sorunumuz yoktu, savaş olmasaydı gelmezdik. Suriye’de kalırdım. Zor oldu günlerce yoldaydık. Bunu konuşmak istemem geride kaldı. Ama burasını da sevdim. Alıştım buraya. Türkçe konuşmaya başladıktan sonra her şey daha kolay oldu” (K9, 21, Halep, Ev kadını).

Dil, kişilerin birbirini doğru ifade edebilmesini sağladığı gibi kişilerin birbirlerini doğru bir biçimde anlayabilmesi için önemli bir konuma sahiptir. Bir toplumun dilini bilmek, o toplumun kişilerle etkili bir iletişim kurmanın aşamalarından birini oluşturmaktadır.

d. DİL VE İLETİŞİM

Geçici Koruma kapsamında Trabzon’da yaşayan ve araştırmaya katılan Suriyelilerin yarısı Türkçeyi ilk olarak kurs ve hazırlık eğitimi gibi dil eğitimlerine katılarak öğrenmekte iken diğer yarısı hiç kursa gitmeden yalnızca çevresiyle kurduğu iletişim sonucu Türkçe öğrenmektedir. Katılımcıların Türkçeyi Türkiye’ye geldikten sonra öğrenmeye başlamaları, Trabzon iline adaptasyon sürecini yavaşlatmaktadır:

“Trabzon’a ilk geldiğimde çok zorlandım. Daha ne Türkçem vardı ne de burada halk nasıl yaşıyor biliyordum. İlk geldiğimde 4 ay boyunca evde kaldım, hiç dışarıya çıkmadım. Çünkü hiçbir şey bilmiyordum. Ondan sonra okula başlayınca Türkçeyi yavaş yavaş öğrenmeye başladım. Alışmaya başladım. Türk arkadaşlarım da olmaya başlamıştı. Rahatlamıştım biraz, yabancılık hissetmemeye başladım.” (K6, 24, İdlip, Öğrenci)

Koyuncu, 2014 yılında literatüre katkıda bulunduğu araştırmasında Suriyelilerin ilk olarak işaretlerle anlaşmaya çabaladıklarını ve büyük bir çoğunluğun kendi çabasıyla

Türkçeyi öğrenmeye çalıştığı sonucuna ulaşmaktadır (Koyuncu, 2014: 76). Sözü edilen araştırmanın bulgularıyla kısmen benzerlik gösteren bir durum mevcuttur. Bu çalışmada katılımcıların yarısının dil kurslarına katılmasına karşın bu kursların yetersizliğine de vurgu yaptıkları görülmektedir. Başlangıç olarak dil kurslarının tercih edildiğini ancak sonrasında kişilerin kendi çabalarıyla Türkçe öğrenmek için çabaladıkları görülmektedir.

Katılımcıların yarısından fazlası Türkçe anlayıp konuşabilirken; geri kalan kısım bazı kelimeleri anlamasına rağmen Türkçe konuşamamaktadır. Araştırmaya katılan Suriyelilerin dil öğrenme konusundaki çabalarına karşın çalışılan bazı işlerde Türklerden daha çok Araplarla etkileşim halinde olmanın ve dil kurslarındaki eğitimin yalnızca temel bilgileri içermesi Türkçe konuşamayan katılımcıların dile getirdiği sebeplerdir. Dolayısıyla dili öğrenmede yalnızca dil kurslarının yeterli olmadığı ve yerel halk ile iletişimin, dili öğrenmeyi hızlandırdığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Bir diğer ifadeyle kursa ya da hazırlık eğitimi gibi dil eğitimlerine katıldığı halde Trabzonlu kişilerle sözlü ya da yazılı Türkçe iletişim kurmayan Suriyeliler, öğrendiklerini kısmen unutarak Türkçe konuşamamaktadır.

“Biraz, işimi yürütecek kadar biliyorum. Burada kursa gittim, gittiğim kursta verilen bütün eğitimleri aldım. Sayıları, harfleri ve bazı kelimeleri biliyorum. Zaten kurslar sadece bunları, temel eğitimi öğretiyorlar. Daha çok insanların arasına karıştıktan sonra Türkçem gelişti. Benim işim daha çok Araplarla olduğu için Türkçe öğrenmem de yavaşladı.” (K3, 42, Şam, Tekstilci)

“Okuldan önce 2 ay dil kursuna gittim ama 2 ay hiçbir şeye yetmez. 5 kitap vardı. Sadece A1’i öğrendim. Zamanla konuştuğça daha iyi oldu.” (K6, 24, İdlip, Öğrenci)

Araştırmaya katılan Suriyeliler, ortamda Trabzonlu olmadığı takdirde kendi aralarında Arapça konuştuklarını ifade etmektedirler. Bunun nedenleri olarak ise gerek alışkanlık gerekse daha kolay sohbet edebilmeleri görülmektedir. Bu sebepler haricinde Arapçayı unutmamak için de bu yolu tercih ettiğini söyleyen katılımcı da bulunmaktadır:

“Mesela Suriyeli arkadaşımın Arapça konuştuğum için daha güzel anlatabiliyorum. Onun Arap olduğunu bildiğim için neden Türkçe konuşayım ki? Yoksa ben 10 yıl sonra Arapçayı unutmurum. Sadece dili unutmamak için böyle yapmıyorum. Onun Arap olduğunu bilince ağızdan hemen Arapça çıkıyor. Bilerek ya da özellikle yapmıyorum. Türkçe konuşmaya çalıştım ama olmuyor. Bazı şeyleri tam anlatamıyoruz.” (K2, 21, Halep, Otel personeli)

Kültürün en önemli bileşeni olan dil konusunda; Suriyelilerin Türkçe öğrenmelerine karşın bilinçli ya da bilinçsiz olarak da dillerine bir diğer ifadeyle kültürlerine sahip çıktıkları görülmektedir.

Katılımcıların büyük bir oranı Trabzonlu kişilerle görüşmektedir ancak bu görüşme kısıtlı bir şekildedir. Suriyelilerin uyum süreçlerine yönelik yapılan bir başka çalışmada

birçok Suriyelinin toplumdan izole bir şekilde yaşadığı ve bu durumun başlıca nedeninin dil yetersizliği olduğu sonucuna ulaşılmaktadır (Yıldırımalp vd., 2017: 122). İfade edilen neden, Suriyelilerin Trabzon'a adaptasyonunu da etkileyen temel faktörler arasında yer almakta ve Trabzon'da da etkisini sürdürmektedir. Pek fazla Türkçe bilmediğini ifade eden katılımcılar, karşı tarafın biraz Arapça bilmesi durumunda bir şekilde Trabzonlularla sohbet edebilmektedir.

Katılımcılar diğer Suriyelilerle tanışmak ya da görüşmek için özel bir çaba sarf etmemektedir. Suriye'deyken tanıdığı Suriyelilerle ara sıra görüşmesinin yanı sıra Suriyeliler arası "hemşehrilik" bağının güçlü bir biçimde sürdürülmediği görülmektedir. Katılımcıların, hemşehrilik bağını öncelikli olarak Trabzon'a gelmek için kullandıkları görülmektedir. Bu bağ sayesinde barınma ihtiyacını gidermeyi ve Trabzon iline dair bazı bilgileri edinmeyi sağlamaktadırlar. Ağ bağlantıları aracılığıyla gidilmesi düşünülen yerdeki maliyet ve riskler azaltılmaktadır; dolayısıyla ağ bağlantılarının bir diğer ifadeyle hemşehrilik bağlarının varlığı, katılımcılar için göç kararının verilmesinde çekici faktör olarak görülmektedir. Altının çizilmesi gereken nokta, başlangıçta irtibata geçtikleri Suriyelilerle görüşmelerine karşın Trabzon'daki diğer Suriyelilerle tanışmak ya da görüşmek gibi bir tutumlarının olmamasıdır.

Kadın katılımcılar, erkek katılımcılara göre komşularıyla daha fazla zaman geçirmektedir. Ev kadını olmalarından ötürü günlerini evinde geçiren kadın katılımcılar, bütün komşularını tanımadıklarını ve sadece birkaç komşularıyla görüştiklerini ifade etmektedirler. Türkçeyi biraz anladığını ancak konuşmadığını söyleyen kadın katılımcılar ise karşı tarafın biraz Arapça bildiğini ve bu şekilde komşularıyla iletişim kurabildiğini söylemektedir.

Trabzonlu halk ile Suriyeliler arası iletişimlerden biri, Araplar üzerinden ilerlemektedir. Son yıllarda Arap turistin Trabzon'a yoğun ilgi göstermesi sonucu işyerlerinin Araplar sayesinde daha fazla gelir sağlaması dolayısıyla bazı esnafın Suriyelilerden yardım istediği dile getirilmektedir:

"Birçok tanıdığım Trabzonlu var. Birçoğuna da Arapça öğretiyorum. Mesela iş yerlerdeki esnaf komşularım, Arap müşteriler geldiğinde benden yardım istiyorlar." (K3, 42, Şam, Tekstilci)

Suriyeli kadınlar ile komşuları arasında da "merak" temelli benzeri bir durum söz konusudur:

"Bazen komşularım "Bu Arapça ne demek?" , "Şu Arapça ne demek?" diye soruyorlar. Merak ediyorlar." (K9, 21, Halep, Ev kadını)

Yalnızca Suriyeliler, Türkçe öğrenmemekte; Trabzonlular da Arapça kelimeleri öğrenmektedir. Burada Suriyelilerin zorunda hissettikleri için Türkçe öğrenmeleri dikkat çekmektedir.

Trabzonlularla iletişim kurmanın önündeki engellerin başında “önyargı” gelmektedir. Trabzon’a ilk geldiklerinde Türkçe bilmediklerini ve dolayısıyla Arapça konuştuklarını söyleyen katılımcılar, kimi Trabzonluların kötü bakışlarına maruz kaldığını belirtmektedir. Türkçe konuşmaya başladıktan sonra kendilerini daha iyi ifade eden Suriyeliler, çevrelerindeki önyargıyı yıkmaya çalışmaktadır:

“İlk geldiğimde iletişimimiz çok iyi değildi. Bazıları diyor ki “Siz Suriyelisiniz”. Yani hiçbir şey bilmeden konuşuyorlar ama Türkçe öğrendikten sonra insanlara ne olduğumuzu anlatabildik. Daha iyi anlaştık, arkadaşlarım oldu. Hayat burada daha kolay oldu.” (K4, 23, Humus, Öğrenci)

Yaşadıkları şehirde yabancı oldukları için çatışma ortamlarından özellikle uzak durduklarını ifade eden katılımcılar, eleştirildiklerinde ya da sorgulandıklarında alttan alarak konuyu kapatmaya çalışmaktadır:

“...Türk arkadaşarımla aramızda bir sorun olmadı, iyi anlaşıyoruz. Bir tartışmamız olmadı, böyle yerlerde bulunmuyoruz. Bir sıkıntı olduğu zaman oradan çıkıyoruz. Biz burada zaten yabancıyız. Ben burada bir sıkıntı yaparsam insanlar bütün Suriyelilerin kötü olduğunu zannedecek. “Tamam sen haklısın” deyip ya da güzelce anlatıp konuyu kapatıyoruz.” (K2, 21, Halep, Otel personeli)

e. TRABZON’DA KALICILIK

Katılımcıların ne kadar süredir Trabzon’da olduklarına bakıldığında; katılımcıların 1 ila 5 senedir burada oldukları sonucuna ulaşılmaktadır. Araştırmanın bulgularına göre katılımcıların bir kısmı 5 sene ve diğer bir kısmı 3-3.5 senedir Trabzon’da yaşamaktadır.

Katılımcıların Trabzon iline geldikten sonra dışarıya pek çıkmadıkları, oranları az olmakla beraber birkaç katılımcının tedavi olmak ya da tedavi ettirmek amacıyla il dışına çıktıkları tespit edilmektedir. Sağlık hizmetlerinden memnun olduklarını dile getiren katılımcılar, Arap doktorun varlığı durumunda il dışına tedavi olmak ya da tedavi ettirmek amacıyla çıkabilmektedir. Lee’nin çekici faktörleri arasında gösterilebilecek bu faktör, potansiyel göçmenlerin eyleme geçmelerine neden olmaktadır.

Katılımcıların neredeyse hepsi Trabzon’da düzen kurduklarından dolayı Trabzon’da kalmayı düşünmektedir. Düşük bir orana sahip olan diğer kısım ise Suriye’ye veya başka bir ülkeye dönmeyi düşünmektedir. Trabzon’dan ayrılmayı düşünen katılımcılar ise aile üyelerinden bazılarının yaşadığı Suriye’ye ya da başka bir ülkeye gitmeyi planlamaktadır. Katılımcılar, Suriye’deki durumun uzun süre düzelmeyeceğine ve Suriye’ye geri döndükleri

takdirde tekrar zor süreçlerden geçerek yeni bir düzen kurmak zorunda kalacaklarına inanmaktadırlar. Dolayısıyla var olan düzen ve gelirlerini koruyarak risk almaktan kaçınmayı tercih ederek gelecekte Trabzon'da kalmayı planlamaktadırlar.

Trabzon'da kalma istekleri cinsiyet bağlamında incelendiğinde şu sonuca ulaşılmaktadır: Kadın katılımcıların hepsi; erkek katılımcıların yarısından fazlası Trabzon'da kalmayı düşünmektedir.

Lee'nin çekici-itici faktörler kuramı bağlamında ele alınan bu bulgulara göre Suriye'deki savaş sonrası şartları katılımcılar için itici faktörler arasında yer almaktadır. Söz konusu itici faktör beraberinde birçok itici faktörü de getirmektedir. Barınmak için yeni bir yer edinmenin zorluğu gibi temel ihtiyaçların giderilmesi, savaş sonrası ortamda daha da zorlaşmaktadır.

Çekici-itici faktörleri tartarak Trabzon'da kalmaya, Suriye'ye dönmeye ya da başka bir şehir/ülkeye gitmeye karar verilmektedir. Katılımcılar için manevi yönden Suriye'ye duyulan özleme karşılık hayatın gerçeklerini oluşturan temel ihtiyaçların karşılanması daha ağır basmaktadır. Dolayısıyla Suriyeli katılımcılar, psikolojik olarak yaşadıkları zor süreci tekrar yaşamamak adına buldukları ortamda uzun süre kalmayı düşünmektedirler.

Bazı katılımcılar Suriye'ye geri dönmek isteseler bile geride dönmelerini etkileyen fazla bir şeylerinin kalmadığını ifade etmektedir:

“Suriye'ye geri dönmek istemem. Burada iş buldum, burada arkadaş buldum yani burada hayat kurdum. Şimdi Suriye'ye gitsem orada yabancı olacağım. Suriye'de savaş başladığında ben 13 yaşındaydım, 17 yaşında da Suriye'den çıktım. Bir şey görmedim, sadece savaş gördüm. Burada her şeyi öğrendim. Hem annem ve kardeşim de burada.” (K2, 21, Halep, Otel personeli)

K2'nin ifadelerinden de çıkarılacağı üzere katılımcılar için Suriye'de akrabalarının olmayışı, gidilmesi düşünülen yerdeki itici faktörler arasında bulunmaktadır.

Kadın katılımcının kalıcılık meselesindeki görüşlerinde ise çekici faktörlerden birine yer verilmektedir:

“Suriye'ye geri dönmeyi düşünmem. Burada bir düzen kurmuşken yeniden düzen kurmak çok zor. Türkiye'de 2 sene Erzincan'da yaşadık. Eşimin akrabaları oradaydı diye orada gitmiştik. 4 buçuk senedir de Trabzon'dayız. Oğlum biraz hasta olduğu için Trabzon'a gelmiştik. Tedavisi için geldik, hizmetlerden memnun kaldık. Başka bir yere gitmek istemem. Alıştım buraya.” (K7, 30, Halep, Ev kadını)

Sağlık alanındaki yetersizlikler, potansiyel göçmenleri hareketlendiren faktörlerdendir. Başlangıçta savaş itici faktöründen kaynaklı olarak zorunlu göç eden katılımcılar, bazı hastalıklarının tedavisini yaşadığı şehirde bulamadığında başka bir şehre göç etmektedir.

f. KAMU HİZMETLERİNDEN MEMNUNİYET

Katılımcılar Trabzon’da aldıkları hizmetten memnun olduklarını ve büyük bir sorun yaşamadıklarını söylemektedirler. İstanbul, İzmir ya da Ankara’da yaşadıkları sorunlar Trabzon’a gelen katılımcılar, diğer şehirlere göre Trabzon’daki kamu hizmetleri yönünden daha az sorun yaşadıklarını ifade etmektedir:

“Aldığım hizmetlerde bir sıkıntı yok. Kimliğim var, her şey tamam. Sağlık sigortam var. Hastaneye gidebiliyorum. İstanbul’da iken böyle olmuyordu. Daha çok sıra bekliyordum. Trabzon’daki halimize şükür.” (K3, 42, Şam, Tekstilci)

“Ama İstanbul çok kalabalık. O yüzden her şey daha zordu. Kalabalık olduğu için işlerimizi daha uzun sürede hallediyorduk. Burada daha kolay.” (K10, 46, Halep, Ev kadını)

Gidilmesi düşünülen yerle ilgili çekici faktör olan şehrin sakinliği ya da yaşanan yerle ilgili itici faktör olan şehrin kalabalık oluşu, katılımcıların hizmetlerden daha fazla yararlanmaları noktasında önem teşkil etmektedir.

Aldıkları hizmetlere yönelik Trabzon İl Göç İdaresi’nde ve hastanelerde gördükleri muamele sıkça örnek olarak verilmektedir.

“Sağlık alanındaki hizmetlerden de yararlanabiliyorum. Yakın zamanda bir ameliyat geçirdim, benden hiçbir ücret almadılar.” (K3, 42, Şam, Tekstilci)

“Bazıları diyor ki “Siz Suriyeliler hastaneye gidince sıra almadan giriyorsunuz”. Bu şeyler çok yanlış. Biz diğer insanlar gibi sıra alıyoruz, bekliyoruz yani hiçbir farkımız olmuyor.” (K4, 23, Humus, Öğrenci)

Araştırmanın bulgularını destekler nitelikte olan ve 2016 yılında Nizip’teki Suriyeliler kapsamında yapılan bir başka araştırmada da katılımcıların büyük bir çoğunluğu sağlık alanında sorun yaşamadıklarını dile getirmektedir (Kaya, 2016: 51).

Üç yıl önce Trabzon’dan farklı bir şehirde yapılan araştırma bulgularındaki benzerliklerden hareketle Suriyelilerin sağlık alanındaki hizmetlerde genellikle bir sorun yaşamadıkları ve işlerini kolaylıkla halledebildikleri söylenebilmektedir. Aksine vurguladıkları nokta, kendilerine ayrımcılık yapıldığına dair yanlış bir algı olduğudur. Kendileri ile genelde Türk vatandaşlar özelde Trabzonlular arasında kendilerine öncelik tanınmadığı ve bu yanlış algının kendilerine kötü bir dönüt olarak yansıdığı ifade edilmektedir.

g. ÖNERİLER YA DA İSTEKLER

Memnun olunan ya da şikâyet edilen yönler başlığında vurgulanan olumlu ya da olumsuz durumlardan hareketle öneriler ya da istekler şekillenmektedir. Araştırmaya dâhil

olan katılımcılara istekleri sorulduğunda katılımcıların büyük bir çoğunluğu dil sorununa yönelik bir isteğini dile getirmektedir. Çoğunluğu oluşturan kısım içerisinde Arapça eğitim veren okulun olması, okullarda Arapça bilen öğretmenin olması, Arapça kursu ve Türkçe kursunun olması ifadeleri yinelenmektedir.

Türkiye genelinde olduğu gibi Trabzon'da da Halk Eğitim Merkezleri tarafından dil kursları açılmaktadır. Katılımcılara bu bilgi verildiğinde kadın katılımcıların, erkek katılımcılara oranla daha az haberdar olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Yine bu bilgi kapsamında katılımcılardan haberi olup kursa gitmeyen kişiler, yaşadıkları yere uzak olduğu ya da çalıştığı için zaman bulamadığı gerekçesini öne sürmektedir.

SONUÇ

Göç olgusu, çok eski dönemlerden beri devam eden ve her geçen gün önemi daha fazla artan bir olgudur. Kişiler, yaşadıkları yerleri çeşitli sebeplerden dolayı terk ederek daha iyi bir düzen kurabilmek amacıyla farklı yerlere göç edebilmektedirler. Göçler, gönüllü olarak gerçekleşebileceği gibi savaşlar, politik baskılar vb. sebeplerden kaynaklı olarak bir diğer ifadeyle zorunlu olarak da gerçekleşebilmektedir.

Suriye'de yaşanan iç savaşın, kişilerin yaşamı için tehdit unsuru olarak görülmesiyle beraber 2011 yılı itibariyle Suriye'den Türkiye'ye doğru yoğun göç dalgaları yaşanmaktadır. Araştırmada görüşme sağlanan katılımcılar, zorunlu sebeplerden dolayı vatanlarını terk ederek genelde Türkiye'de özelde Trabzon'da yaşamak için mücadele veren kişilerdir.

Araştırmanın hipotezlerinden ilkinin oluşturduğu "Trabzon'daki Suriyelilerin büyük bir çoğunluğu Trabzon'da kalmayı düşünmektedir." hipotezi, araştırmanın bulgularıyla doğrulanmaktadır. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu Trabzon'da kalmayı düşünmektedir. Göçün belirsizlikleri ve zorlukları sebebiyle yeni bir düzen kurmaya sıcak bakmamaktadırlar. Trabzon'da kalmayı düşünenlerin oranının bu denli fazla olması, Geçici Koruma kapsamındaki Suriyelilerin Trabzon iline adaptasyonunun sağlanması noktasında daha fazla yoğunlaşmak gerektiğinin bir göstergesidir.

Göç olgusu, farklı kültürlerin karşılaşmasını beraberinde getirmektedir. Farklı kültürün insanların bir arada yaşaması, kısa ya da uzun vadede çeşitli problemleri ortaya çıkarmaktadır. Kültürel farklılıklardan kaynaklanan problemleri en aza indirmek veya ortadan kaldırmak için öncelikle iletişim engelinin ortadan kaldırılması gerekmektedir.

Göç olgusu, içerisinde barındırdığı belirsizliklerden ve itici faktörlerden dolayı potansiyel göçmenlerin potansiyel olarak kalmalarına neden olmaktadır. Zorunlu göç bağlamında ülkelerinden ayrılmak durumunda kalmış Suriyeliler için yaşanan yerle ilgili

itici faktörlerin ilk sırasında savaş gelmektedir. Savaşın yarattığı elverişsiz koşullar Suriyelileri, daha iyi bir yaşam standardı için göçe itmektedir. Geçici Koruma kapsamında Trabzon’da yaşayan Suriyeliler, Suriye’deki iç savaş itici faktörünün etkisinin uzun yıllar süreceğini düşünmekte ve dolayısıyla buradaki düzenlerini bozmamak adına Trabzon’da kalmayı düşünmektedirler.

İkinci hipotez olan “İş bulamadıklarından dolayı başka bir şehre gitmek istemektedirler.” hipotezi de doğrulanmaktadır. Göçü etkileyen işsizlik olgusu, Suriyelilerin Trabzon’a gelmelerini ve burada kalmayı düşünmelerini etkileyen bir faktördür. İstanbul, İzmir ve Ankara’nın kalabalığını itici faktör olarak gören katılımcılar, Trabzon’daki sakinliği avantaj olarak görmekte ve iş bulmak amacıyla Trabzon’a göç etmektedirler.

Göçün sebeplerinden ve sonuçlarından olan işsizlik olgusu, Suriyeliler için de geçerli bir olgudur. İş bulabilmek, gidilmesi düşünülen ve yaşanan yerle ilgili itici ya da çekici faktörler arasında yer almaktadır. Araştırmanın bulgularına göre iş bulmuş olmak katılımcıları, yaşanan yerde bir diğer ifadeyle Trabzon’da kalmaya itmektedir. İş bulduklarından ve işlerini kaybetmekten çekindikleri içinse başka bir şehre gitmeyi düşünmemektedirler. Trabzon’da kalmayı düşünmeyen ve tekrar göç edebileceğini ifade eden bir kısımda ise iş bulamazsa başka bir yere göç edebileceğini ifade eden katılımcılar yer almaktadır.

Araştırmanın üçüncü ve son hipotezini oluşturan “Cinsiyete göre itici ve çekici faktörler farklılık göstermektedir.” hipotezi ise araştırma bulgularına dayanılarak kısmen doğrulanmaktadır. Kısmen doğrulanmasının nedeni; öncelik sıralamasında ilk sırada yer alan faktörlerin her iki cinsiyet için ortak itici ve çekici faktörleri oluşturmasıdır. Suriyeli erkek ve kadınlar için tespit edilen ve Trabzon’u çekici kılan ortak faktörler dini benzerlikler, Trabzon’da kendilerini güvende hissetmek ve Trabzonlu kesimden hoşgörü görmektir.

Belirtmek gerekir ki kadın katılımcıların evli ve ev kadını olmaları, kararlarının eşlerine bağımlı olarak verilmesini etkilemektedir. Ev kadını olan katılımcılar için iş bulma olasılığının fazla olması çekici faktörü oluşturmamaktadır. Zira kadın katılımcıların yarısından fazlasının iş bulmak için çaba sarf etmedikleri görülmektedir. Buna karşın iş bulmak, erkek katılımcılar tarafından önceliğe sahip bir çekici faktör olarak görülmektedir. Erkek katılımcılar, Trabzon’a ilk geldiklerinde Trabzon’un turizm sektöründeki iş olanaklarından faydalanmakta ve bu alandaki işlerden gelir elde etmektedirler.

Katılımcıların eğitime erişmesinin önünde çeşitli engeller bulunsa da özellikle küçük çocuğu olmayan katılımlar için eğitim olanakları çekici bir faktör olarak görülmemektedir.

Bunun nedenleri arasında önceliğin eğitime değil; geçim sıkıntısına bir diğer ifadeyle iş bulmaya verilmesidir.

Geçici Koruma kapsamındaki Suriyelilerin Trabzon iline sağlıklı bir şekilde adaptasyon sağlayabilmeleri öncelikle dil sorununun giderilmesi ile mümkündür. Kendilerini doğru bir biçimde ifade etmelerinin yolunun açılmasıyla Suriyeliler hakkında doğru bilinen yanlışların birincil ağızdan ifade edilerek düzeltilmesinin önü açılacaktır. Bir diğer ifadeyle özellikle medya aracılığıyla araya örülen duvarın ya da önyargının ortadan kalkması için adım atılmış olunacaktır. Türkiye Cumhuriyeti tarafından Suriyelilere birçok imkân sunulmaktadır. Sunulan imkânlardan olan Halk Eğitim Merkezi dil kurslarının, amacına ulaşabilmesi için Suriyeliler tarafından bu kursların bilinirliğini artırmak gerekmektedir. Dil sorununu gidermek dâhil olmak üzere kente adaptasyonu hızlandırmak amacıyla uygulanabilecek seçeneklerden bazıları şunlardır:

- Öncelikle dil kurslarının daha fazla kişiye ulaşabilmesi için her iki dilde de yazılmış olan broşürler gerekli yerlere ve kişilere dağıtılmalıdır. İl Göç İdareleri'ndeki yetkili kimseler, bu konuda özellikle bilgilendirilmeli ve idareye gelen Suriyelilere bu konuda bilgilendirme yapmaları istenmelidir. Broşürler ve diğer bilgilendirmeler aracılığıyla Suriyelilerin kurslardan haberdar olması sağlanmalıdır. Kurs programına katılımın en fazla sağlanacağı tarihler ve saatlerin araştırılması sonrasında program düzenlenmelidir.
- Hem Suriyelilerin hem yerel halkın bir diğer ifadeyle Trabzonluların katılımıyla gerçekleşecek ve Trabzon'un kültürünün, doğal yapıların tanınmasını hedefleyen geziler düzenlenmelidir.
- Suriyeli ve Trabzonlu gençlerin oluşturacağı küçük gruplar aracılığıyla gönüllülük esasına dayalı olarak çeşitli sosyal sorumluluk etkinlikleri gerçekleştirilmelidir. Buna alternatif olarak Suriyelilerin, sivil toplum kuruluşlarına ulaşmasında devlet bir araç vasfı yüklenerek Suriyelilere yardımcı olmalıdır. Sivil toplum kuruluşları tarafından Suriyelilere yönelik gerçekleştirilen etkinliklerin Suriyelilerin bakış açısıyla biçimlenmesi daha etkili çözümlere neden olmaktadır.
- Özellikle medyada Suriyelileri hedef alan olumsuz söylemlerin denetim altında tutulması gerekmektedir. Örneğin; faili meçhul olayların sonuçlanmasını beklemeden faili Suriyeli olarak nitelendirmek, insanların bilinçaltında olumsuz birikimlere neden olmaktadır.

Sonuç olarak Geçici Koruma kapsamındaki Suriyelilerin, Trabzon iline adaptasyonu sınırlı bir etkileşimin de işin içine karışmasıyla istenilen düzeyde gerçekleşmemiştir. Medyada Suriyelilerle ilgili yer alan haberlerde kullanılan üsluba ve söylemlere dikkat edilmesi, adaptasyon sürecinde etkili olmaktadır. Yerli halkın Suriyelilere karşı kışkırtılmasından ziyade olaylara Suriyeliler tarafından da bakılması sağlanmalıdır. Kendilerine önyargıyla yaklaşıldığı için Trabzonlularla sağlıklı bir iletişim kurmalarının engellendiğine vurgu yapılmaktadır. Araştırmada sıkça yinelenen iletişim engelinin ortadan kaldırılmasının önemini tekrar vurgulamak gerekmektedir. Önyargıların yıkılmasının zorluğu göz önünde bulundurulduğunda önyargının biraz olsa bile azaltılması, Trabzon'daki Suriyeliler ile Trabzonlu halkın arasındaki etkileşime katkıda bulunacaktır.

KAYNAKÇA

- Abadan-Unat, Nermin (2002), **Bitmeyen Göç/Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa**, 1.Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Aça, Mehmet (2017), “Toplumsallaşma ve Toplumsallaşma Eşiğinde Kültür”, Mustafa Aça (Ed.), **Halk Bilimi El Kitabı**, 2. Baskı içinde (15-23), Motif Vakti Yayınları, İstanbul.
- Adıgüzel, Yusuf (2018), **Göç Sosyolojisi**, 2.Baskı, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.
- Aksoy, Zeynep (2012), “Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 5(20), 292-303).
- Apak, Hıdır (2014), **Suriyeli Göçmenlerin Uyumu ve Gelecek Beklentileri: Mardin Örneği**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mardin Üniversitesi- Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Atım, Ramazan (2016), **Yasadışı Göç Olayında Transit Ülke Türkiye**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aydemir, Salih ve Şahin, Mehmet Cem (2017), “Tek Tanrılı Dinlerde Göç Olgusuna Sosyolojik Bir Yaklaşım: Göç Teorileri Açısından Bir Analiz”, **İslami Araştırmalar Dergisi**,28(3), 359-371.
- Aygün, Mesut ve Kaya, Cansu (2016), “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukukunda Kalıcı Bir Çözüm Olarak Yerel Entegrasyon”, **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 7(1), 87-142.
- Babaoğlu, Cenay ve Kocaoğlu, Mustafa (2017), “Kentli Sığınmacılar Meselesi ve Belediyeler”, **Türk İdare Dergisi**, 485, 497-516.
- Barıtcı, Fatih (2017), “Suriyeli Mültecilerin Türk Toplumuna Uyum Süreci Üzerine Bir Araştırma”, **Uluslararası Hakemli İletişim ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi**, (17), 227-245.
- Bayraktar, Rasim (2013), “Zorunlu Göçten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa”, **Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 12(24), 109-126.
- Castles, Stephen ve Miller, Mark J. (2008), **Göçler Çağı**, (Çev. Bülent Uğur Bal ve İbrahim Akbulut), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Çağlar, Türken (2018), “Göç Çalışmaları İçin Kavramsal Bir Çerçeve”, **Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi**, 5(8), 26-49.
- Çağlayan, Savaş (2006), “Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi”, **Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 17(2), 67-91.
- Danış, Aslı Didem (2016), “Türk Göç Politikasında Yeni Bir Devir: Bir Dış Politika Enstrümanı Olarak Suriyeli Mülteciler”, **Saha Dergisi/Helsinki Yurttaşlar Derneği**, 2, 6-11.
- Deniz, A. Çağlar vd. (2016), **Bizim Müstakbel Hep Harap Oldu**, 1.Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Dönmez Kara, Canan Öykü (2015), **Göç Bağlamında Uluslararası İşbirliği ve Türkiye'nin Politikaları**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dulkadir, Dilek (2017), “Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacı Krizi ve Suriyelilerin İç Hukuktaki Statüleri”, **Doğu Anadolu Sosyal Bilimlerde Eğilimler Dergisi**, 1(2), 21-36.
- Düzkaya, Hıdır (2016), **Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacıların Entegrasyonu ve İstihdam Politikaları**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Efe, Salih ve Ulusoy, Orçun (2013), **117 Soruda Mülteci Hakları**, İnsan Hakları Gündemi Derneği, Ankara.

- Ela Özcan, Elçin Deniz (2016), “Çağdaş Göç Teorileri Üzerine Bir Değerlendirme”, **İş ve Hayat Dergisi**, 2(4), 183-215.
- Erdem, Bahadır (2017), “Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Sosyal, Siyasi ve Vatandaşlık Hukuku Bakımından Türkiye’deki Durumları”, **Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni**, 37(2), 332-351.
- Erdoğan, M. Murat (2015), **Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması**, Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi-HUGO Yayınları, Ankara.
- Erdoğan, M. Murat (2018), **Suriyeliler Barometresi**, 1.Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Ergun, Cem ve Tümtaş, Mim Sertaç (2014), “Göç ve Yoksulluk Kıskaçında Yıkılan Bir Kent: Van”, **Akademik Yaklaşımlar Dergisi**, 5(2), 1-23.
- Ergun, Cem ve Tümtaş, Mim Sertaç (2016), “Göçün Toplumsal ve Mekansal Yapı Üzerindeki Etkileri”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 21(4), 1347-1359.
- Erkan, Erol (2016), “Suriyeli Göçmenler ve Dini Hayat: Uyum, Karşılaşma, Benzeşme Gaziantep Örneği”, **İlahiyat Akademi Dergisi**, 3(4), 1-35.
- Geçici Koruma Yönetmeliği (2014), **T. C. Resmi Gazete**, 29153, (22.10.2014).
- Giddens, Anthony (2013), **Sosyoloji**, 1.Baskı, (Çev. Şebnem Pala Güzel), Kırmızı Yayınları, İstanbul.
- Göç Terimleri Sözlüğü (2009), http://www.goc.gov.tr/files/files/goc_terimleri_sozlugu.pdf (02.08.2018).
- Güllüpinar, Fuat (2012), “Göç Olgusunun Ekonomiği-Politiği ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme”, **Yalova Sosyal Bilimler Dergisi**, 2(4), 53-85.
- Gündoğan, Neval (2015), **Türkiye’de Yaşayan Sığınmacı ve Mültecilerin Psikososyal Gereksinimleri ve Psikolojik Belirtileri**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gürel Üçer, Zeynep Aslı vd. (2018), “Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Kente Uyum: Ankara Siteler’de İstihdama Katılım”, **Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi**, 3(2), 610-624.
- Hasta, Derya ve Saygın, Sezer (2018), “Göç, Kültürleşme ve Uyum”, **Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar**, 10(3), 312-333.
- Ihlamur Öner, Suna Gülfer (2014), “Türkiye’nin Suriyeli Mültecilere Yönelik Politikası”, **Ortadoğu Analiz**, 6(61), 42-45.
- Kandemir, Orhan (2010), **İktisadi Gelişme Sürecinde Göç Olgusu: Türkiye Örneği**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kapu, Hüsnü vd. (2012), **TRA’de Göç Olgusu: Sebep ve Sonuçlar Bağlamında Analitik Bir Araştırma**, Serka Yayınlar, Kars.
- Karakoç, Rıfat (2010), **Göç ve Siyasal Katılma Davranışı: Konya Örneğinde Kentsel Bütünleşme ve Siyasal Katılma**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaya, Ahmet Semih (2016), **Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacıların Sorunları: Nizip Örneği**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Yeniüzyıl Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaya, Mahmut (2017), **Türkiye’deki Suriyeliler**, 1.Baskı, Hiperyayın, İstanbul.
- Koyuncu, Ahmet (2014), **Kentin Yeni Misafirleri Suriyeliler**, Çizgi Kitabevi, Konya.
- Köşk, Uğur Can ve Özbek, Çağlar (2017), “Küreselleşme ve Uluslararası Göç İlişkilerinde Değişen Göçmen Algısı”, **Researcher: SocialScienceStudies**, 5(8), 247-265.
- Lee, Everett S. (1996), A Theory of Migration, **Demography**, 3(1), 47-57.

- Marshall, Gordon (1999), **Sosyoloji Sözlüğü**, (çev. Derya Kömürcü ve Osman Akınhay), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- Massey, Douglas S. vd. (2014), “Uluslararası Göç Kuramlarının Bir Değerlendirmesi”, **Göç Dergisi**, 1(1), 11-46.
- Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme (1951), **T.C. ResmiGazete**, 10898, (05.09.1961).
- Ravenstein, Ernest George (1885), “TheLaws of Migration”, **Journal of the Statistical Society of London**, 48(2), 167-235.
- Şahin, Buğra vd. (2016), “Trabzon’daki Suriyeli Mülteciler”, [http://www.academia.edu/30669818/Trabzondaki Suriyeli Mülteciler Saha Çalışması](http://www.academia.edu/30669818/Trabzondaki_Suriyeli_Multeciler_Saha_Calismasi) (14.04.2019).
- Şemşit, Sühal (2018), “Avrupa Birliği Politikaları Bağlamında Uluslararası Göç Olgusu ve Türleri: Kavramsal Bakış”, **Manisa Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 25(1), 269-289.
- TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu (2018), 26. Dönem 3.Yasama Yılı, Göç ve Uyum Raporu, http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/docs/2018/goc_ve_uyum_raporu.pdf (06.08.2018).
- Toksöz, Gülay (2006), **Uluslararası Emek Göçü**, 1.Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Türk Dil Kurumu Online Sözlüğü, www.tdk.gov.tr (02.08.2018).
- Türkiye Göç Raporu (2016), http://www.goc.gov.tr/files/files/2016_yiik_goc_raporu_haziran.pdf (20.10.2018).
- Türkoğlu, Oğuzhan (2011), “Mülteciler ve Ulusal/Uluslararası Güvenlik”, **Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 30(2), 101-118.
- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (2013), **T.C. Resmi Gazete**, 28615, (11.04.2013).
- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanun Tasarısı ve Gerekçesi (2012), **T.C. Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Genel Müdürlüğü**, B.02.KKG.0.10/101-282, (03.05.2012).
- Yalçın, Cemal (2004), **Göç Sosyolojisi**, 1.Baskı, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Yıldırım, Sinem vd. (2017), “Suriyeli Sığınmacıların Toplumsal Kabul ve Uyum Sürecine İlişkin Bir Araştırma”, **Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi**, (2), 107-126.
- Yıldız, Fatma (2018), **Suriyeli Sığınmacı Çocukların Eğitim Sorunları ve Entegrasyon Süreçleri: Mersin Örneği**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi-Orta Doğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü.